

**ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΕΛΛΑΔΑΣ**

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗΣ ΕΚΔΗΛΩΣΗΣ

ΜΕ ΘΕΜΑ:

***«Μαθαίνοντας με τις συνεργατικές
παιδαγωγικές. Διαδικασίες και εργαλεία
για το σχολείο»***

ΚΥΡΙΑΚΗ 10 ΜΑΡΤΙΟΥ 2024

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΜΕ ΘΕΜΑ:

***Μαθαίνοντας με τις συνεργατικές παιδαγωγικές.
Διαδικασίες και εργαλεία για το σχολείο.***

ΚΥΡΙΑΚΗ 10 ΜΑΡΤΙΟΥ 2024

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ: Χάρης Παπαδόπουλος

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

- **Sylvain Connac, Καθηγητής Επιστημών της Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Paul Valery - Montpellier 3, Εκπαιδευτικός / Ερευνητής στο Διεπιστημονικό Ερευνητικό Εργαστήριο Διδακτικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης**

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ): Συναδέλφισσες και συνάδελφοι, αγαπητοί φίλοι που παρακολουθείτε τις διαδικτυακές εκδηλώσεις της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδος, καλησπέρα. Τέταρτη εκδήλωση για φέτος, για το 2024, 4^η κεντρική δράση της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας, θέμα της εκδήλωσης της σημερινής: «Μαθαίνοντας με τις συνεργατικές παιδαγωγικές. Διαδικασίες και εργαλεία για το σχολείο».

Να πω, να καλησπερίσω τον Χάρη τον Παπαδόπουλο που έχει συνεργαστεί και σε παλιότερες δράσεις της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας και να τον ευχαριστήσουμε για τη σημερινή του παρουσία στην οποία έχει αναλάβει τον συντονισμό με τον ομιλητή μας ο οποίος είναι ο κ. Sylvain Connac, που τον ευχαριστούμε πάρα πολύ που είναι μαζί μας. Ο κ. Sylvain Connac που είναι Καθηγητής Επιστημών της Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Paul Valery-Montpellier, Εκπαιδευτικός / Ερευνητής στο Διεπιστημονικό Ερευνητικό Εργαστήριο Διδακτικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης και περιμένουμε με ενδιαφέρον να ακούσουμε την εισήγησή του, σας ευχαριστούμε, κ. Connac, που είστε μαζί μας εδώ απόψε.

Να πω εισαγωγικά λίγο πριν ξεκινήσουμε και πάρει το λόγο ο κ. Κορνας ότι από το 9.30 που έχει γραφτεί στην αφίσα είναι ένα τεχνικό, να το πω έτσι, λάθος, δεν θα είναι δυόμισι ώρες, εκτός αν φτάσει να είναι τόσες πολλές οι ερωτήσεις που θα φτάσουμε και εκεί πέρα αλλά ο στόχος είναι γύρω στο δίωρο όπως είναι όλες οι εκδηλώσεις της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας να διαρκέσει και να πω ότι πέρα από τις διαδικτυακές εκδηλώσεις τις οποίες κάνουμε και πέρα από την παιδαγωγική συζήτηση η οποία γίνεται εδώ πέρα, δυστυχώς για όλους μας υπάρχει και μια άλλη συζήτηση που διεξάγεται με άλλους να έχουν την πρωτοβουλία και μια άλλη διαδικασία.

Έτσι για μια ακόμη φορά βρέθηκε στα δικαστήρια η ΑΔΕΔΥ αυτή τη φορά, έχοντας κηρύξει την απεργία - αποχή από την ατομική αξιολόγηση για λογαριασμό της ΔΟΕ και της ΟΛΜΕ και τη σκυτάλη παίρνουμε να πω σε όλους τους συναδέλφους που μας παρακολουθούν ότι έχει ήδη κατατεθεί στο Υπουργείο Παιδείας και σε όλους τους αρμόδιους φορείς το εξώδικο, η γνωστοποίηση της απεργίας - αποχής, της νέας απεργίας - αποχής της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας από την εσωτερική - εξωτερική αξιολόγηση, είναι απόλυτα καλυμμένοι να την ακολουθούν και θα πρέπει να υπογράψουν ξανά το νέο έγγραφο το οποίο έχουμε στείλει με τη συμμετοχή τους στην απεργία - αποχή της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο δίνει ένα μήνυμα αισιοδοξίας και το μήνυμα ότι η Διδασκαλική Ομοσπονδία το παλεύει και γι' αυτό έχει εξαναγκαστεί το Υπουργείο Παιδείας σε τόσες απανωτές δικαστικές προσφυγές, η συμμετοχή του κόσμου είναι τέτοια που πραγματικά νομίζουμε ότι έχει δημιουργήσει από μόνη της ένα πολύ σοβαρό πρόβλημα και στην εφαρμογή του Νόμου 4823 που όλες μας οι δράσεις και όλες μας οι εκδηλώσεις, αλλά και όλα όσα γνωρίζει ο καθένας στην πράξη πλέον, αποδεικνύουν πόσο αντιπαιδαγωγική και αντεκπαιδευτική διαδικασία είναι.

Δεν θέλω να σας κουράσω εγώ άλλο, εισαγωγικά αυτά από μένα, ο λόγος στον κ. Κορνας που τον ευχαριστώ για μια άλλη φορά που είναι μαζί μας και στον Χάρη τον Παπαδόπουλο που θα συντονίσει τη συζήτηση μαζί του.

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Θανάση, θα ήθελα να πω δυο λόγια πριν δώσουμε το λόγο στον κ. Κορνας. Να πω καταρχήν ότι είναι τιμή για μένα που η

Διδασκαλική Ομοσπονδία μου ζήτησε να βοηθήσω στην εκδήλωση αυτή, να πω ότι είμαι ένας από τους χιλιάδες δασκάλους και δασκάλες και νηπιαγωγούς στην ελληνική εκπαίδευση που θέλω να ευχαριστήσω θερμά όλα τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου και τον Πρόεδρο ξεχωριστά για όλο αυτό τον αγώνα που κάνουνε για την υπεράσπιση της δημόσιας εκπαίδευσης.

Είναι πάρα πολύ τιμητικό και είναι πάρα πολύ σπουδαίο και ωραίο πράγμα. Και το κάνουνε με τον καλύτερο τρόπο. Σε πείσμα των διαφόρων εμποδίων, όπως είναι και η προκήρυξη ας πούμε η εκδίκαση, ο χαρακτηρισμός των απεργιών από τα όργανά μας τα συλλογικά, σαν καταχρηστικών και μπράβο που το κάνετε, συνάδελφοι και συναδέλφισσες.

Να πω ακόμα ότι είναι μεγάλη χαρά και τιμή που έχουμε μαζί μας αυτό τον άνθρωπο, τον Sylvain Connac, είπε ο Θανάσης ο Κικινής ότι είναι Καθηγητής, Πανεπιστημιακός Καθηγητής στο 3^ο Πανεπιστήμιο το Montpellier, το Paul Valery, με το όνομα του μεγάλου ποιητή, έχει ασχοληθεί, είναι και σε ένα Ινστιτούτο, ένα Εργαστήριο Ερευνητικό εκεί του Πανεπιστημίου με έμφαση σε τρεις άξονες που σχετίζονται με την Παιδαγωγική, με την Εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, με τους μαθητές και μαθήτριες, Διδακτική - Διατμηματικό, που πιάνει όλες τις όψεις και τις πλευρές που μπορεί να ενδιαφέρουν την εκπαίδευση.

Και είναι και ένας άνθρωπος που συνδυάζει το ερευνητικό έργο με την προσωπική εμπειρία και θα αναφερθώ χώρια σε αυτό. Έχει πλήθος άρθρων και πλήθος δημοσιεύσεων, εγώ ξέρετε είμαι στην Παιδαγωγική Ομάδα «Το Σκασιαρχείο» που αναφέρεται στην Παιδαγωγική Φρενέ και στη Θεσμική Παιδαγωγική.

Και η Ομάδα μας σήμερα, όλοι οι εκπαιδευτικοί που θα μπουνε θα δουν το ενδιαφέρον των πραγμάτων που θα θίξει, αλλά η Ομάδα μας με ένα ενδιαφέρον παραπάνω τον ακούει, γιατί όλα αυτά που λέει είναι εργαλεία και πρακτικές που σε πάρα πολλές τάξεις πια, στην εμπειρία όλων αυτών των χρόνων, έχουμε τα βιβλία του, ένα από τα βιβλία του που βγήκε το 2009 και που έχει τίτλο «Μαθαίνοντας με τις συνεργατικές παιδαγωγικές», ένα βιβλίο 350 σελίδων, έκανε από το 2009 μέχρι τώρα 8 επανεκδόσεις στη Γαλλία. Έχει πουλήσει πάνω από 20.000 αντίτυπα και είναι ένας μεθοδολογικός οδηγός αυτά τα πράγματα ας πούμε, ένα σχολείο αλλιώτικο, τη συνεργατική λογική, όλα αυτά πώς τα κάνει κανείς συγκεκριμένα στην πράξη.

Έχει και άλλα βιβλία: «Διδάσκοντας χωρίς αποκλεισμούς», «Οι συνεργατικές παιδαγωγικές και η αξιολόγηση» που είναι ένα ανοιχτό και δύσκολο κομμάτι, η αξιολόγηση των μαθητών / μαθητριών εννοώ και ένα πάρα πολύ ενδιαφέρον, επίσης, και είναι και πράγματα που θα τα αναπτύξει και σήμερα, υποθέτω, ότι η συνεργασία είναι κάτι που μαθαίνεται. Δεν αρκεί να πεις έχω τα παιδιά σε ομάδες ή έχω μια τάξη που επιτρέπεται η μετακίνηση και..., τα θέλουμε και είναι θετικά. Έχει κάποιες προφυλάξεις, έχει κάποιους περιορισμούς να πάρεις ας πούμε για να είναι αυτό γόνιμο, γιατί αλλιώς τα πράγματα χάνονται.

Έχει ασχοληθεί με θέματα γενικής παιδαγωγικής, για τη συνεργασία, για την εξατομίκευση σε αντιδιαστολή με την προσωποποίηση της μάθησης και της αξιολόγησης, για συζητήσεις με τα παιδιά με μια φιλοσοφική και δημοκρατική στόχευση, που να προωθούν έναν στοχασμό των παιδιών και έναν αναστοχασμό, για τη διαφοροποίηση, τη συμπερίληψη και όλα αυτά.

Να πω ακόμα ότι ο άξονας, ο κεντρικός, αν θα μπορούσε κανείς να το πει, ας πούμε, της δουλειάς του και της δουλειάς εκεί του Τμήματός του στο Πανεπιστήμιο είναι ότι χρειάζεται μία επαγγελματική ικανότητα απ' τους εκπαιδευτικούς, μια σπουδαία ικανότητα που είναι πώς να αξιοποιήσουν τη διαφορετικότητα των παιδιών τους, το πλήθος ας πούμε, τον πλούτο αυτής της τάξης. Θέλει μια εκπαίδευση και εκεί ας πούμε. Οπότε με τέτοια πράγματα ασχολείται, με την οργάνωση της συνεργασίας, την προσωποποίηση των εκμαθήσεων κτλ.

Και κλείνοντας θέλω να πω ότι τον αισθάνομαι και νομίζω εκφράζω και όλους μας, έναν λόγο παραπάνω κοντά γιατί είναι ένας δάσκαλος. Γιατί δούλεψε πολλά χρόνια σε δημοτικό σχολείο, στο σχολείο Αντουάν Βαλάρ στο Montpellier, η γαλλική τηλεόραση πήγε εκεί και βγήκαν κάποια φιλμ ας πούμε, που είχε την καλοσύνη να μας τα στείλει, θα ήτανε πολύ χρήσιμο και αυτά να μπορέσουμε να τα υποτιπλίσουμε στα ελληνικά, όπου βλέπει κανείς εκεί την πεμπτουσία όλων των τεχνικών και των εκπαιδευτικών πρακτικών ας πούμε, που μπορούν να αντιπαλέψουν τη σχολική αποτυχία. Μαζεμένα εκεί.

Οπότε η πορεία του μετά ήτανε λαμπρή, γιατί ξέροντας εκείνα τα πράγματα και έχοντας δουλέψει και έχοντας άρωμα κυνουρίας που λέγαν οι

παλιότεροι, προχώρησε στην έρευνα, στο πανεπιστήμιο. Πάρα πολύ χρήσιμα όλα αυτά που έχει κάνει. Και μια και είπα τώρα για τον υποτιπλισμό, θέλω θερμά να ευχαριστήσω εκ μέρους όλων μας πάλι τη ΔΟΕ για το ότι τα 26 φιλμάκια του Νεριέ, 4 εκ των οποίων είχε μεταφράσει, υποτιπλίσει «Το Σκασιαρχείο», κάλυψε τα έξοδα η ΔΟΕ και είναι στη διάθεση όλων μας τα σποτ. Και είναι πάρα πολύ σπουδαίο και άλλη μια φορά μπράβο και ευχαριστούμε.

Κύριε Sylvain Connac, αγαπητέ συνάδελφε δάσκαλε, έχετε το λόγο.

S. CONNAC: Καλησπέρα, ευχαριστώ πάρα πολύ για τη θερμή αυτή πρόσκληση να συζητήσουμε μαζί, είναι η πρώτη φορά που έχω την τύχη να μπορέσω να ανταλλάξω σχόλια, λόγια, απόψεις με συναδέλφους από την Ελλάδα, συνεπώς ελπίζω ότι θα μπορέσουμε να συζητήσουμε μαζί και να εξηγήσουμε πράγματα, έτσι ώστε να γίνουν πιο προσβάσιμες γνώσεις προς όλους. Αντιλαμβάνομαι ότι θα υπάρχει ένα πρόβλημα ορολογίας απ' ό,τι κατάλαβα, που έχουν να κάνουν με την παιδαγωγική της συνεργασίας, τη συνεργατική παιδαγωγική, αλλά θα τα καταφέρουμε.

Αυτό που θα πρότεινα είναι να ξεκινήσω προφανώς να μιλώ αλλά οπωσδήποτε οποιοσδήποτε μπορεί να με διακόψει αν θέλει κάτι να ρωτήσει ή να ερωτήσει οτιδήποτε. Θα προσπαθήσουμε, λοιπόν, να έχουμε καλύτερα μία συζήτηση σε αντίθεση με έναν μονόλογο τον οποίον δεν θα τον επιθυμούσα.

Παρόλα αυτά έχω μία παρουσίαση με κάποια στοιχεία τα οποία θα ήθελα να σας παρουσιάσω. Ευχαριστώ πάρα πολύ για τη μετάφραση προς την ελληνική γλώσσα. Νομίζω θα μπορέσει να βοηθήσει περισσότερο όλους εσάς να καταλάβετε ίσως καλύτερα κάποια απ' τα πράγματα τα οποία θα ήθελα να παρουσιάσω και να τονίσω.

Ο στόχος μας λοιπόν είναι να παρουσιάσουμε ορισμένα σημεία με τα διαφορετικά επίπεδα και θα ξεκινήσουμε μιλώντας περί της έννοιας της συνεργασίας, να δούμε τι κρύβεται πίσω απ' αυτή την έννοια, πώς ερμηνεύεται και μεταφράζεται, έτσι ώστε να μπορεί να έχει μία απτή χρήση εντός του μαθησιακού περιβάλλοντος και μεταξύ των μαθητών. Στη συνεργασία θα μιλήσουμε, επίσης, υπό τη σημασία της στην εργασία από

κοινού, να μιλήσουμε επίσης για το ζήτημα του ανταγωνισμού εντός της τάξης και ελπίζω τουλάχιστον οι αποδόσεις στα ελληνικά να είναι αντιληπτές, παρά το γεγονός ότι όπως άκουσα κάποιες λέξεις ταυτίζονται στην ελληνική γλώσσα.

Στη συνέχεια, λοιπόν, θα μπορέσουμε να μιλήσουμε τι είναι η έννοια της συνεργατικής γνώσης και διδασκαλίας και να καταλάβουμε τι είναι οι συνεργατικές παιδαγωγικές, το οποίο θα μας επιτρέψει σε όλους εμάς να μπορέσουμε να καταλάβουμε ότι είναι μία παιδαγωγική, η συνεργατική, δηλαδή, που ουσιαστικά συμβάλλει και συντείνει στην πρόοδο όλων των μαθητών και όχι απλώς στην πρόοδο των πολύ καλών, των πάρα πολύ καλών μαθητών. Είναι μία παιδαγωγική η οποία επί της ουσίας έχει το τεράστιο πλεονέκτημα να τείνει μία χείρα βοήθειας προς τους μαθητές, δίνοντάς τους τη βεβαιότητα και την πεποίθηση ότι θα έχουνε κάποιους ανθρώπους με ανοιχτά μυαλά, έτσι ώστε και ανοιχτά αυτιά να τους ακούν.

Αυτό θα δώσει την ευχέρεια και στους διδάσκοντες βεβαίως να μην είναι ο μόνος άνθρωπος εντός της αιθούσης ο οποίος θα έχει την ευθύνη, αν θέλετε, απάντησης όλων των ερωτήσεων που θα προκύψουν από τους μαθητές.

Οι μαθητές, λοιπόν, μ' αυτό τον τρόπο μπορούν να συνεχίζουν να δουλεύουν με τον δάσκαλο αλλά μπορούν και να δουλεύουν μέσω, διαμέσου και των υπολοίπων συμμαθητών τους. Αυτή είναι η έννοια της συνεργατικής παιδαγωγικής την οποία θα προσπαθήσουμε να μιλήσουμε και να εξηγήσουμε αυτό το απόγευμα μαζί.

Τώρα, θα ήθελα να προτείνω ορισμένα σημεία σκέψης και νομίζω ότι θα μπορέσουμε να ξεκινήσουμε με το πρώτο κομμάτι, έτσι ώστε να μπορέσουμε να καταλάβουμε από κοινού τι σημαίνει συνεργατική παιδαγωγική. Όταν υπάρχει, λοιπόν, μία συνεργατική συμπεριφορά αυτό που υπάρχει ταυτοχρόνως είναι τι; Και σας έχω δώσει 4 πτυχές, 4 δυνατότητες, αλλά υπάρχει μόνο μία που ουσιαστικά αυτό που οι ειδικοί θεωρούν ότι είναι, ότι συντείνει σ' αυτό που λέμε συνεργατική διαδικασία. Η πρώτη, λοιπόν, είναι: έχουμε έναν κοινό σκοπό, η δεύτερη είναι: να δρούμε πολλοί μαζί, η τρίτη πιθανότητα ή δυνατότητα είναι: να συμμετέχουμε μέσω ενός διαγωνισμού και η τέταρτη δυνατότητα είναι: να αποτελούμε μέρος της ίδιας ομάδας.

Μπορεί να δώσουμε 3 λεπτά κάθε μαθητής μόνος του ή σε συνεργασία με κάποιον άλλον και να απαντήσει σε ομάδες και μάλιστα μπορούμε να ακούσουμε και από εσάς απόψεις φυσικά μετά μεγάλης χαράς, ποια είναι η καταλληλότερη επιλογή για τη συνεργατική συμπεριφορά απ' αυτές τις εν δυνάμει τέσσερις.

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Sylvain, θεωρώ ότι θα είναι αρκετά δύσκολο να έχουμε τις αντιδράσεις του κοινού αυτή τη στιγμή.

S. CONNAC: Αυτό που θα μπορέσετε ίσως να κάνετε είναι στο chat να γράψετε τον αριθμό 1, 2, 3 ή 4 που θεωρείτε ότι είναι σωστό, δηλαδή αυτό που οδηγεί σε μία πραγματική και ουσιαστική συνεργατική παιδαγωγική εντός του περιβάλλοντος τάξης.

(Αναμονή για απάντηση)

S. CONNAC: Πολύ ωραία λοιπόν. Έχουμε δύο απαντήσεις. Κάποιος απήντησε το νούμερο 4, δηλαδή να αποτελούν μέρος της ίδιας ομάδας, κάποιος άλλος απάντησε ότι η σωστή απάντηση είναι η απάντηση 1. Είναι ενδιαφέρον το γεγονός ότι οι απαντήσεις διαφέρουν γιατί κανείς δεν απάντησε το νούμερο 3. Εγώ θα πω ότι μάλλον η σωστή απάντηση είναι η απάντηση 2, να δρούμε πολλοί μαζί και θα εξηγήσω ακριβώς τι εννοώ.

Κοιτάξτε, η απάντηση 3 δεν είναι και τόσο λάθος, να συμμετέχουν σε μία διαδικασία ανταγωνιστική. Δεν ξέρω αν ξέρετε δύο αθλητές που είναι πολύ διάσημοι, δύο τενίστες, ο ένας είναι ο Ρότζερ Φέντερερ και ο άλλος είναι ο Ραφαέλ Ναδάλ, ο Ισπανός και ο Ελβετός βέβαια. Δεν έχει περάσει πολύς καιρός από τότε που είδαμε αυτούς τους δύο συγκλονιστικούς πραγματικά τενίστες, στο πλαίσιο της απόσυρσης του Φέντερερ από τα court, να κάθονται και οι δύο γύρω από ένα τραπέζι και ήταν μία πολύ ενδιαφέρουσα εικόνα που θα ήθελα να σας δείξω, καθώς βλέπουμε τους δύο διάσημους πρωταθλητές του τένις, που είναι στο υψηλότερο επίπεδο του παγκοσμίου τένις, θα σας δείξω την εικόνα σε ένα λεπτό, ορίστε, αυτή η εικόνα, δεν ξέρω αν βλέπετε, στα αριστερά ο Ρότζερ Φέντερερ, στα δεξιά ο Ραφαέλ Ναδάλ.

Βλέπουμε, λοιπόν, τους δύο, τους καλύτερους τενίστες στον κόσμο που κρατάει ο ένας το χέρι του άλλου. Αυτή η εικόνα είναι νομίζω εξαιρετικά σημαντική στην ανάλυση, καθώς, όπως καταλαβαίνετε, στα νιάτα

τους ήτανε πολύ μεγάλοι ανταγωνιστές στην προσπάθειά τους να γίνουν το νούμερο 1 της παγκόσμιας κατάταξης τένις. Και όταν βγαίνει, αποσύρεται ο ένας από τους δύο, ο Ρότζερ Φέντερερ συγκεκριμένα, βλέπετε ότι ο Ραφαέλ Ναδάλ κλαίει, δηλαδή ουσιαστικά είναι στεναχωρημένος που ο μέγας ανταγωνιστής του έχει σταματήσει, θα σταματήσει πια να παίζει. Και όταν τον ρώτησαν γιατί κλαίει, μετά την αποχώρηση του Φέντερερ από τα court ο Ναδάλ απάντησε ότι ήτανε πολύ συγκινημένος γιατί είπε ότι δεν θα γινόταν ένας τόσο μεγάλος τενίστας και καλός τενίστας εάν δεν είχε απέναντί του τόσο μεγάλους παίκτες όπως ο Ρότζερ Φέντερερ, δηλαδή ότι έγινε καλύτερος τενίστας εξαιτίας της ύπαρξης του μεγάλου ανταγωνιστή του, του Ρότζερ Φέντερερ.

Νομίζω αυτό, λοιπόν, καταλαβαίνω πολύ καλά την έννοια του ανταγωνισμού, κάτι το οποίο θα το συζητήσουμε και αργότερα.

Ο ανταγωνισμός, λοιπόν, δεν είναι το ίδιο πράγμα με την ευγενή άμιλλα. Άρα λοιπόν πρέπει να καταλάβουμε αυτή τη μεγάλη και σημαντικότερη διαφορά.

Πρέπει, λοιπόν, απ' τη μία να είμαστε ο ένας καλύτερος από τον άλλον θα πει κάποιος. Και να ακολουθήσουμε διαδικασίες που ουσιαστικά θα επιδείξει στον άλλον πράγματα τα οποία ίσως δεν τα γνώριζε. Ενώ ο ανταγωνισμός είναι: προσπαθείς να γίνεις καλύτερος μέσω του άλλου, μέσω των επιδόσεων, δηλαδή.

Υπάρχει ένας Γάλλος λόγιος, ο Αλμπέρ Σακά ο οποίος έχει γράψει ένα βιβλίο όπου προτείνει να σταματήσουν να διοργανώνονται οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Ναι, ναι, όπως το ακούτε. Ναι, να σταματήσουν να γίνονται οι Ολυμπιακοί Αγώνες γιατί επί της ουσίας αυτό που πρεσβεύει και πιστεύει είναι ότι οι αξίες του Ολυμπισμού, του Ολυμπιακού Κινήματος, έχουν πια καταστραφεί εξαιτίας της νεοφιλελεύθερης άποψης που ακολουθεί όλους αυτούς τους αγώνες, που υπάρχει φυσικά το ανταγωνιστικό πνεύμα, ενώ η αρχική σκέψη των Ελλήνων ήταν να δώσουν τη δυνατότητα στον κάθε ένα από εμάς να δείξει τον καλύτερο εαυτό του ερχόμενος και συναγωνιζόμενος με έναν άλλο άνθρωπο. Ενώ σήμερα ο Ολυμπισμός ουσιαστικά τι είναι; Αξιολογεί τους τρεις καλύτερους. Τις τρεις καλύτερες επιδόσεις. Χρυσό, αργυρό και χάλκινο μετάλλιο.

Αυτή, λοιπόν, είναι μία συνθήκη η οποία θα πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν.

Η πρόταση, λοιπόν, του Αλμπέρ Σακά ήταν και είναι για κάποια χρόνια να σταματήσουν να γίνονται οι Ολυμπιακοί Αγώνες έτσι ώστε να επιστρέψουμε στα ιδεώδη της ευγενούς άμιλλας και βέβαια στα πλαίσια των σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων αυτή η διάσταση που είναι πάρα πολύ ισχυρή και εμφανής είναι και ο ανταγωνισμός μεταξύ των χωρών.

Στην εκπαίδευση τώρα η έννοια του ανταγωνισμού έχει συζητηθεί μέσα από δασκάλους και καθηγητές της σωματικής άσκησης και της φυσικής αγωγής, οι οποίοι εξηγούν ότι ένας αθλητής υψηλού επιπέδου αυτό που συμβαίνει τις περισσότερες φορές μ' αυτό τον αθλητή είναι τελικά η συνεργασία, σε τρία επίπεδα: συνεργασία σε πρώτο επίπεδο όσον αφορά τη σχέση με τον προπονητή του, το δεύτερο επίπεδο έχει να κάνει εντός του χώρου όπου προπονείται, το προπονητικό κέντρο, δηλαδή, όπου υπάρχει και εκεί ένα συνεργατικό πνεύμα ή πρέπει να έχει, γιατί αν δεν έχουμε συνεργατικό πνεύμα δεν θα έχουν καλύτερες αθλητικές επιδόσεις και σε τρίτο επίπεδο σε ένα ματς είτε είναι ομαδικό παιχνίδι, είτε είναι ατομικό παιχνίδι όπως είναι το τένις, όπου παρατηρούμε και βλέπουμε ότι ο Ναδάλ για παράδειγμα, όπως είπε, δεν θα γινόταν τόσο καλός τενίστας εάν δεν είχε συναντήσει παίκτες όπως φυσικά ο Ρότζερ Φέντερερ.

Αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό στην παιδαγωγική διάσταση, γιατί; Γιατί αν θέλουμε να έχουμε σε τάξεις καθηγητές οι οποίοι πιστεύουν ότι το αντίθετο της συνεργασίας είναι ο ανταγωνισμός, τότε ουσιαστικά αυτοί οι καθηγητές, αυτοί οι δάσκαλοι, απαγορεύουν από τους μαθητές να συνεργαστούν και ουσιαστικά προκρίνουν μόνο τους άρτιους, ενώ φυσικά η συνεργατική παιδαγωγική θέλει επί της ουσίας να κάνει τι τους μαθητές; Να δουλέψουν και να συνεργαστούν και να είναι πάρα πολύ καλοί μαζί.

Άρα λοιπόν αν βάλουμε τον ανταγωνισμό αντί της συνεργασίας μες στις τάξεις αυτό είναι πολύ σημαντικό. Εμείς πρέπει να καταλάβουμε ότι θέλουμε να βοηθήσουμε όλους τους μαθητές, ιδίως αυτούς που δυσκολεύονται και όχι απλά να προωθήσουμε τους μαθητές οι οποίοι ούτως ή άλλως είναι πάρα πολύ δυνατοί.

Νομίζω λοιπόν ότι θα πρέπει να καταλάβουμε ότι το ζήτημα της συνεργασίας είναι λέξη κλειδί για όλους μας. Και σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να καταλάβουμε ότι αυτό που είναι συνεργατικό δεν είναι απαραίτητως ανταγωνιστικό. Για παράδειγμα, αυτό είναι κάτι το οποίο θα πρέπει να το καταλάβουμε στο επίπεδο της Γαλλίας, όπου υπάρχει ένα παιχνίδι που λέγεται «χουχτέ σελ», είναι ένα παιχνίδι που προσπαθούμε να πιάσουμε κάτι βάζοντας ανθρώπους, σπρώχνοντάς τους, πετάγοντάς τους ψηλά. Δηλαδή τι κάνουμε; Έχουμε ανθρώπους, παιδιά από κάτω που σπρώχνει ένα παιδί ψηλά να πιάσει κάτι, ένα παιδικό παιχνίδι, όπου ουσιαστικά τι είναι αυτό το παιχνίδι; Ένα παιχνίδι συνεργατικό.

Τώρα λοιπόν για το κομμάτι του ανταγωνισμού θα επανέλθω ή μάλλον θα το αφήσω και θα πάω στο νούμερο ένα, όπου μιλάμε για τον κοινό σκοπό. Διαμοιρασμός, λοιπόν, ενός κοινού σκοπού και από την άλλη το νούμερο 4 που σημαίνει: είμαστε μέλη της ίδιας ομάδας, είναι περίπου το ίδιο πράγμα το 1 με το 4. Γιατί; Γιατί μία ομάδα ορίζεται ως ένας συγκερασμός πολλών διαφορετικών ανθρώπων, ζούμε σε μία ένωση, όπως ένα συνδικάτο ή σε ένα πολιτικό κόμμα ή σε μία ομάδα διδασκόντων, εκπαιδευτών, οι άνθρωποι γίνονται μέλη της ίδιας ομάδας, γιατί; Γιατί προσπαθούν να πετύχουν ένα κοινό στόχο. Γι' αυτό ξαναλέω το 1 συνδυάζεται με το 4.

Είναι το ίδιο πράγμα, λοιπόν, ξαναλέω, αλλά δεν είναι συνεργασία το 1 με το 4. Γιατί; Γιατί όταν δουλεύουμε πολλοί άνθρωποι μαζί σε εντός μίας ομάδας, προς την επίτευξη ενός κοινού στόχου ή κοινού σκοπού, θα το δούμε και αργότερα, αυτό που συμβαίνει τελικά είναι τελικά γίνεται ένας διαμοιρασμός της δουλειάς και των υποχρεώσεων. Πώς; Λαμβάνοντας υπόψη τα ατομικά ταλέντα του καθενός.

Τις περισσότερες των φορών, λοιπόν, όταν δουλεύουμε σε και με ομάδες, ξαναλέω, κάνουμε μία σύσκεψη, μοιράζουμε υποχρεώσεις, μοιράζουμε tasks όπως λέμε, έτσι ώστε ο καθένας να κάνει το κομμάτι του, το μερίδιό του. Αυτό όμως στη Γαλλία δεν το λέμε συνεργασία. Το λέμε συνέργεια περισσότερο. Και θα δούμε ότι από τη μία η συνεργασία είναι κάτι το πάρα πολύ σημαντικό, είναι αυτό που θέλουμε εντός ενός, για παράδειγμα, συνδικάτου, αλλά δεν δουλεύει με τους μαθητές.

Συνεπώς, μία τέτοια συνεργατική συμπεριφορά είναι αυτό που επιθυμούμε.

Θα μπορέσω λίγο να πω παρακάτω, περνώντας στην επόμενη διαφάνεια, η έννοια, λοιπόν, της συνεργασίας περιγράφεται εδώ, στα κινούμενα σχέδια, με τους δύο γαιδάρους. Μελετήθηκε σε πάρα πολλά ακαδημαϊκά επίπεδα πανεπιστημιακού επιπέδου, πολλοί συνάδελφοι και ανθρωπολόγοι και φιλόσοφοι έχουν μελετήσει αυτό το φαινόμενο, μελετήθηκε, επίσης, στις κοινωνικές και πολιτικές επιστήμες, στην ψυχολογία βέβαια, κοινωνική ψυχολογία, και όταν προσπαθούμε να διασταυρώσουμε αυτές τις εργασίες που έχουν να κάνουν με διαφορετικά ακαδημαϊκά πεδία, έχουμε τρία κριτήρια τα οποία μας επιτρέπουν να έχουμε μια συνεργατική συμπεριφορά.

Το πρώτο κριτήριο είναι ότι μία συνεργασία είναι μία συνδυασμένη δράση. Είμαστε υποχρεωμένοι να συνδυάσουμε τη δράση μας με αυτή ενός άλλου μέλους. Και αντιστρόφως. Αλλά μία εργασία από κοινού είναι επίσης μια αλληλεπίδραση, αλλά δεν είναι απαραίτητα μία συνεργασία. Είναι μία κατάσταση επικοινωνίας όπου όταν κάποιος μιλάει με κάποιον άλλον δεν είναι συνεργασία.

Θα πούμε λοιπόν λίγες περισσότερες λεπτομέρειες γι' αυτό. Η συνεργασία, λοιπόν, πρέπει να έχει μία σκόπιμη δράση. Έχει να κάνει με το αίσθημα του άλλου που θέλει να συνεργαστεί, αυτό έχει επικαιροποιηθεί και από τους βιολόγους και αντιλήφθηκαν ότι μέσα στο ίδιο είδος υπάρχει μεγάλη συνεργασία, αλλά ακόμη μεταξύ διαφορετικών ειδών στο ζωικό βασίλειο υπάρχουν ακόμη και κάποια χαρακτηριστικά που είναι πιο ηγετικά, αλλά και εκεί υπάρχει μία συνεργασία.

Θα σας δώσω το παράδειγμα συνεργασίας κροκοδείλων με κάποια είδη πουλιών, πτηνών. Όταν λοιπόν οι κροκόδειλοι μετακινούνται στο ποτάμι, μπορεί να υπάρχει κάποιος κίνδυνος. Οπότε οι βιολόγοι παρατήρησαν ότι κάποιο είδος πτηνού έδινε κάποιο είδος συναγερμού με πεταρίσματα, ούτως ώστε να ειδοποιήσουν τους κροκοδείλους να βγουν από το ποτάμι. Οπότε αυτή η κατάσταση είναι αρκετά ενδιαφέρουσα γιατί το πουλί χρησιμοποιήθηκε ως ο συναγερμός και έτσι αναγκάστηκε να συνεργαστεί με τον κροκόδειλο, για πολύ καιρό δεν είχαμε καταλάβει για ποιο λόγο το πουλί αυτό έπαιρνε αυτό το ρίσκο να είναι τόσο κοντά στον κροκόδειλο, αλλά ανακαλύψαμε ότι είχε προσαρμοστεί στο να δημιουργεί τη φωλιά του κοντά σε κροκόδειλους. Οπότε βλέπουμε λοιπόν ότι σ' αυτού του είδους τη συνεργασία

μεταξύ των ζώων καθένα απ' αυτά τα είδη, ο κροκόδειλος και το πουλί, νιώθουν την ανάγκη να συνεργαστούν για θέματα επιβίωσης.

Κανένας σε κάθε περίπτωση δεν τα υποχρέωσε να συνεργαστούν, οπότε το ίδιο συμβαίνει και στην τάξη. Κάθε φορά που ένας εκπαιδευτικός υποχρεώνει έναν μαθητή να συνεργαστεί, αυτό που θα κάνει ο μαθητής είναι να σταματήσει να συνεργάζεται. Η συνεργασία στην εκπαίδευση θα πρέπει να προέρχεται από τον ίδιο τον μαθητή ο οποίος νιώθει, αισθάνεται την ανάγκη να συνεργαστεί γιατί δεν μπορεί να τα καταφέρει μόνος του. Και το τρίτο χαρακτηριστικό της συνεργασίας είναι να υπάρχει ένα ατομικό όφελος.

Είδαμε λοιπόν πολλούς λόγους για τους οποίους υπάρχει μία συνεργασία, τους βλέπουμε εδώ, υπάρχουν πολλοί λόγοι που δείχνει ότι αυτό πραγματικά είναι απαραίτητο για τους μαθητές να συνεργαστούν.

Ο πρώτος λόγος λοιπόν είναι η υποστήριξη. Όταν οι μαθητές κάνουν κάποιες ασκήσεις, αν καταφέρουν να επιλύσουν τις ασκήσεις μόνοι τους τότε δεν υπάρχει λόγος συνεργασίας. Αντιθέτως όμως όταν κάποιος μαθητής αντιμετωπίζει μία δυσκολία και μπλοκάρει προκειμένου να συνεχίσει με την επίλυση της άσκησης, τότε έχει την επιλογή να στραφεί προς έναν συμμαθητή του προκειμένου να τον ξεμπλοκάρει, για να μπορέσει να συνεχίσει την εργασία του.

Αυτός λοιπόν είναι ο πρώτος λόγος: μέσω της υποστήριξης, μπροστά στις δυσκολίες. Εδώ είναι η αλληλοβοήθεια, είναι το να βοηθάει ο ένας τον άλλον για να κάνουν την ίδια εργασία. Έτσι λοιπόν μπορούν να συνεργάζονται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, οι ιδέες επίσης του ενός χρησιμεύουν στον άλλον και αντιστρόφως, γιατί τις περισσότερες φορές αυτό που εξηγούν οι μαθητές είναι ότι ο άλλος, ο συμμαθητής τους, έχει κάποιες ιδέες που ο πρώτος μαθητής δεν θα είχε ποτέ από μόνος του. Και το αντίστροφο. Αυτός, λοιπόν, είναι ο δεύτερος λόγος.

Ο τρίτος λόγος που μπορεί να οδηγήσουν έναν μαθητή να συνεργαστεί είναι μέσω των συγκρούσεων. Εδώ υπάρχουν μεγάλες μελέτες, πολλές μελέτες από τους ψυχολόγους και μιλάμε για τα κοινωνικοσυλλογικά, τις κοινωνικοσυλλογικές συγκρούσεις, μέσω λοιπόν της αξιοποίησης των συγκρούσεων αυτών. Εδώ λοιπόν μέσω της αμφισβήτησης των δικών μας πεποιθήσεων ανοιγόμαστε στο να ακούμε τις ιδέες των άλλων. Και όταν

αναρωτιόμαστε και έχουμε τη δυνατότητα να λάβουμε κάποιες απαντήσεις σ' αυτά τα ερωτήματα, μαθαίνουμε πολύ καλύτερα και τα συγκρατούμε για περισσότερο χρονικό διάστημα, απ' ό,τι αν λάβουμε απαντήσεις για ερωτήματα που δεν θέτουμε στον εαυτό μας. Οπότε λοιπόν ο τρίτος λόγος που αιτιολογεί μια συνεργασία είναι μέσω της αξιοποίησης των συγκρούσεων.

Και ο τελευταίος λόγος είναι μέσω των κοινωνικών δεξιοτήτων. Είναι ένας προσανατολισμός που μας έρχεται από την Βόρεια Αμερική, η συνεργασία στο σχολείο.

Αυτά λοιπόν ήταν τα τρία χαρακτηριστικά, αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε μία συνεργατική συμπεριφορά.

Για να το πούμε με άλλα λόγια, ακολουθήσαμε αυτή τη διαδρομή, θα σας δείξω, για να διαχωρίσουμε τη συνεργασία με την εργασία από κοινού. Οπότε μία περίπτωση συνεργασίας έχει τα τρία κριτήρια για τα οποία μιλήσαμε, και είναι χρήσιμη για έναν ιδιαίτερο λόγο, αυτό που λέμε το παράδοξο της μάθησης, είναι ότι βλέπουμε ότι από τη μία πλευρά είναι πιο εύκολο να μαθαίνει κανείς καλύτερα συλλογικά, μαζί με άλλους, δηλαδή, από - και για τους άλλους, υπάρχει μία γνωστική, επίσης, πραγματικότητα, επίσης, αρκετά ισχυρή, ότι δεν μπορεί να μάθει κανείς παρά μόνος του.

Δεν χρειάζεται, λοιπόν, μάλλον δεν αρκεί να είμαστε κοντά σε κάποιον ο οποίος γνωρίζει, ούτως ώστε να κολλήσουμε, τολμώ να πω, αυτή τη γνώση. Όπως π.χ. δεν είναι όπως στην περίπτωση ενός ιού που αν κάποιος είναι μολυσμένος με τον ιό και πάμε κοντά του θα αρπάξουμε αυτό τον ιό. Είναι πάρα πολύ δύσκολο και παίρνει πάρα πολύ χρόνο. Και κανένας δεν μπορεί να μάθει στη θέση κάποιου άλλου. Δεν είναι έτσι τα πράγματα.

Ένας εκπαιδευτικός δεν μαθαίνει τίποτα στους μαθητές του. Είναι οι μαθητές αυτοί οι οποίοι μαθαίνουν. Ο εκπαιδευτικός αν ένα θέμα είναι δύσκολο θα τους βοηθήσει στο να μάθουν αλλά δεν θα μάθει στη θέση τους. Αν αρκούσε το να είμαστε δίπλα σε κάποιον ή κάτι που γνωρίζει για να μάθουμε και εμείς, τότε θεωρώ ότι οι άνθρωποι θα είχαν ήδη αντικατασταθεί από τις μηχανές.

Οπότε όσον αφορά το γνωστικό αντικείμενο, μπορούμε να μάθουμε μόνο με δική μας προσωπική προσπάθεια. Αυτή λοιπόν είναι η έννοια της συνεργασίας. Οπότε όταν δεν μπορούμε να μάθουμε ή

δυσκολευόμαστε να μάθουμε κάτι μόνοι μας, εκεί μπορούμε να στραφούμε στους άλλους, και να στραφούμε σε κάθε μορφή παιδαγωγικής δράσης. Η μάθηση για τους μαθητές το οποίο το καθιστά και πιο εύκολο για τον εκπαιδευτικό, να διευκολύνει τους μαθητές μέσα σε μία τάξη, είναι να τους βοηθήσει στο να μάθουν και να προοδεύσουν.

Το αντίθετο, λοιπόν, της συνεργασίας είναι η εργασία από κοινού, που μπορεί να αποτυπωθεί μ' αυτή την εικόνα, που σημαίνει ότι αν θέλουμε να γεμίσουμε αυτό τον κουβά είναι πολύ πιο έξυπνο όλοι μαζί, συλλογικά, να κάνουμε μία προσπάθεια, αντί να ζητήσουμε από τον πιο δυνατό να το κάνει μόνος του. Αυτό σημαίνει εργασία από κοινού, είναι μια συλλογική προσπάθεια, δημιουργούμε μία ομάδα, προσπαθούμε να είμαστε πιο αποτελεσματικοί προς την επίτευξη ενός κοινού σκοπού.

Οπότε μία εργασία από κοινού έχει 4 κριτήρια. Το πρώτο κριτήριο είναι το ίδιο με τη συνεργασία, δηλαδή κοινές δράσεις, δεν μπορούμε, λοιπόν, να συνεργαστούμε μόνο με τον εαυτό μας, χρειάζεται να είμαστε μαζί με άλλους για να συνεργαστούμε, το δεύτερο κριτήριο είναι ότι υπάρχει ένας κοινός σκοπός ο οποίος αιτιολογεί το γεγονός ότι είμαστε όλοι μαζί. Το τρίτο κριτήριο είναι ότι για να εργαστούμε από κοινού θα πρέπει να λειτουργήσουμε σαν ένα παζλ όπου θα υπάρξουν αρκετές συναντήσεις προκειμένου να οργανώσουμε έναν καταμερισμό εργασίας, αναλόγως με το τι θέλει και το τι γνωρίζει να κάνει ο καθένας και μετά θα συλλέξουμε όλες αυτές τις ατομικές εργασίες, προκειμένου για να παράξουμε έργο.

Αυτό λοιπόν είναι η έννοια της εργασίας από κοινού. Όταν είμαστε, λοιπόν, υπεύθυνοι μιας επιχείρησης, μιας ένωσης ή ενός πολιτικού κόμματος, είναι πολύ ενδιαφέρον στο να στραφούμε σε μία εργασία από κοινού. Εκεί που υπάρχει πρόβλημα είναι όταν προσπαθούμε να κάνουμε, να πείσουμε μάλλον τους μαθητές να εργαστούν από κοινού για να μάθουμε. Εκεί δεν πετυχαίνει.

Όπως ο Ροζέ Κουζινέ που είναι ένας από τους μεγάλους παιδαγωγούς της εργασίας από κοινού ή ένας άλλος που γνωρίζετε ο Φιλίπ Μεριέ, ο οποίος έκανε την πτυχιακή του στην Παιδαγωγική της εργασίας σε ομάδα. Μελέτησαν, λοιπόν, την εργασία από κοινού και αντιλήφθηκαν ότι όταν ζήτησαν από 4 μαθητές να καθίσουν γύρω από ένα τραπέζι και να κάνουν μαζί μία εργασία, πάρα πολύ γρήγορα, σε λίγα δευτερόλεπτα, μοιράστηκαν σε

4 καθήκοντα, σε 4 ρόλους. Αυτόν που σχεδιάζει, αυτόν που εκτελεί, όπου είναι οι μαθητές οι οποίοι βοηθούν την εργασία του σχεδιαστή, ο άνεργος, είναι οι μαθητές οι οποίοι θα αποσυρθούν γιατί νιώθουν ότι δεν είναι αρκετά ανταγωνιστικοί, οπότε δεν θέλουν να ενοχλήσουν αυτόν που εκτελεί και τον σχεδιαστή, και τους ενοχλητικούς που είναι οι μαθητές οι οποίοι βαριούνται και δημιουργούν διάφορα επεισόδια και ενοχλούν κατά τη διάρκεια του έργου.

Όταν λοιπόν συναντούμε αυτή την περίπτωση και ζητούμε από τους μαθητές να συνεργαστούν, να εργαστούν από κοινού, τι λένε οι μαθητές; Οι μαθητές λένε ότι δεν έμαθαν τίποτα, τουλάχιστον τίποτα από αυτό που ήθελε ο εκπαιδευτικός. Ακόμη και ο σχεδιαστής, γιατί αυτός πολύ συχνά λέει ότι αυτό το γνώριζε ήδη και δεν είναι κάτι το οποίο πρέπει να μας δημιουργεί έκπληξη, γιατί; Γιατί ακριβώς επειδή γνώριζε ήδη, γι' αυτό τον λόγο πήρε το ρόλο του σχεδιαστή. Οι εκτελεστές είναι πάρα πολύ ενεργητικοί, κάνουν υποδεέστερες όμως εργασίες, μπορεί να κάνουν χαρτοκοπτική, μπορεί να κάνουν υπολογισμούς αλλά δεν θα θέσουν το ερώτημα στον εαυτό τους, το ερώτημα τουλάχιστον που ο εκπαιδευτικός τους έδωσε.

Άρα λοιπόν να μάθουν ο άνεργος και ο ενοχλητικός πραγματικά στην ουσία δεν θα μάθουν απολύτως τίποτα. Οπότε το πρώτο πρόβλημα στην εργασία από κοινού είναι ότι οι μαθητές δεν μαθαίνουν τίποτα. Το δεύτερο πρόβλημα είναι ότι υπάρχει ένας καθορισμός, κοινωνικός καθορισμός, πολύ συχνά, όχι πάντα. Συνειδητοποιούμε ότι οι μαθητές οι οποίοι προέρχονται από πιο υψηλού κοινωνικού επιπέδου, οι μαθητές από τέτοιου είδους οικογένειες είναι αυτοί που αναλαμβάνουν το ρόλο του σχεδιαστή και πολύ συχνά οι μαθητές οι οποίοι είναι άνεργοι ή ενοχλητικοί πολύ συχνά αντιλαμβανόμαστε ότι αυτοί προέρχονται από πιο φτωχές οικογένειες.

Άρα λοιπόν αν επιλέξουμε την εργασία από κοινού, οι μαθητές δεν μαθαίνουν τίποτα, και αυξάνει τις ανισότητες, οπότε έχουμε την απόλυτη καταστροφή. Είναι το εντελώς αντίστροφο από κάθε παιδαγωγική, άρα η συνεργασία έχει μια τεράστια σημασία για όλους μας. Και είναι συμβατή με τη μάθηση, σε αντίθεση με την εργασία από κοινού.

Προχωρήσαμε λίγο περισσότερο όσον αφορά τις λεπτομέρειες ανάμεσα στη συνεργασία και στην εργασία από κοινού, και με τους εκπαιδευτικούς φτιάξαμε αυτό το διάγραμμα, χτίσαμε αυτή τη διαδρομή. Εδώ

λοιπόν μπορούμε να δούμε τον σαφή διαχωρισμό 4 πρακτικών που αντιστοιχούν σε δύο πραγματικότητες συνεργασίας, εργασίες από κοινού.

Μία ομάδα είναι ένα σύνολο ατόμων που έχει ένα κοινό στόχο, οπότε έχουμε διαχωρίσει την ομαδική εργασία, την εργασία σε ομάδα, την εργασία σε δεμένη ομάδα και την εργασία δεμένης ομάδας. Για να τα διαχωρίσουμε χρησιμοποιούμε αυτούς τους δύο άξονες. Ο οριζόντιος άξονας στην ψυχολογία τον ονομάζουμε θεωρία του στόχου. Στη Γαλλία το μελέτησε ο Σελίν Νταγνό, οπότε βλέπουμε, γιατί υπάρχει ο στόχος της παραγωγής του έργου, όπου εκεί προσπαθούμε να είμαστε αποτελεσματικοί σ' αυτό που κάνουμε και το αντίθετο του στόχου της παραγωγής έργου είναι ο στόχος της μάθησης. Μία προσπάθεια μάθησης.

Όσον αφορά τον κάθετο άξονα, που έχει να κάνει με την κινητοποίηση, διαχωρίζουμε την εξωτερική αναφορά, εργαζόμαστε προκειμένου να επιτύχουμε έναν στόχο που μας έχει δοθεί από τον εκπαιδευτικό για παράδειγμα, είτε είναι εσωτερική αναφορά, που προσπαθούμε να πετύχουμε ένα στόχο που έχει να κάνει με την προσωπική μας ικανοποίηση. Οπότε σ' αυτή τη διαδρομή βλέπουμε την ομαδική εργασία, για παράδειγμα αν ζητήσουμε από 4 μαθητές να κάνουν μία έκθεση, δεν είναι και πολύ ενδιαφέρον, ακόμη και αν έχει ένα πολύ ωραίο θέμα.

Η εργασία σε ομάδα είναι πολύ σημαντική γιατί εδώ οι μαθητές ανταλλάσσουν ιδέες και θέτουν νέα ερωτήματα, η εργασία σε δεμένη ομάδα έχει ένα παιδαγωγικό σκοπό. Ο Τζον Ντούιλ λοιπόν εργάστηκε πάνω σε αυτή τη μελέτη και είπε ότι δεν έχει σημασία το να είναι ωραίο το έργο, είναι πραγματικά οι μαθητές να μαθαίνουν μέσα από την εμπειρία τους σ' αυτό το έργο. Και η εργασία της δεμένης ομάδας είναι ότι έχουμε ένα κοινό έργο και εργαζόμαστε όλοι για την επίτευξη του στόχου αυτού του έργου, πάντα σε μια δεμένη ομάδα.

Οι δύο πρακτικές που είναι σημαντικές και ενδιαφέρουσες στην παιδαγωγική είναι η εργασία σε ομάδα, γιατί προσπαθούμε να μάθουμε μέσα από τις διαφορές και η εργασία σε δεμένη ομάδα για να μπορέσουμε να έχουμε ένα όφελος από τη μάθηση.

Οπότε η εργασία σε ομάδα και η εργασία σε δεμένη ομάδα αντιστοιχεί στη συνεργασία, ενώ η ομαδική εργασία και η εργασία δεμένης

ομάδας αντιστοιχεί περισσότερο στην εργασία από κοινού. Αυτό έχει κάποιο ενδιαφέρον για τους ενήλικες, αλλά δεν μαθαίνουμε κάτι, είναι το να αφορά στο να έχουμε ένα αποτέλεσμα.

Δεν ξέρω αν θέλετε να κάνουμε κάποιο διάλειμμα για να μπορέσετε να έχετε κάποιες αντιδράσεις πάνω σ' αυτό. Ξέρω ότι για τους Γάλλους εκπαιδευτικούς είναι αρκετά πολύπλοκο και το να το κατανοήσουμε και να το μάθουμε, αλλά ίσως για σας να είναι πιο εύκολο.

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Και για μας τους Έλληνες είναι ακόμη πιο δύσκολο, Sylvain, γιατί δεν έχουμε ακριβώς τις λέξεις για να κάνουμε το διαχωρισμό, ekir και e-group είναι ίδιες περίπου λέξεις, μάλλον ίδιες ακριβώς λέξεις για να πούμε τη λέξη ομάδα, οπότε προσπαθήσαμε να το μεταφράσουμε με ένα κατανοητό τρόπο και θα ήθελα να πω ότι οι αντιδράσεις που βλέπεις στο chat δεν είναι από το κοινό γιατί δεν έχει πρόσβαση στο chat, αλλά είναι κυρίως από εμάς που συμμετέχουμε.

S. CONNAC: Καταλαβαίνω ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα όσον αφορά στην ορολογία αλλά δεν είναι ακριβώς το ίδιο το να προσπαθείς να μάθεις με το να προσπαθείς να είσαι αποτελεσματικός. Δεν είναι το ίδιο το να προσπαθείς να αναπτυχθείς, να προοδεύσεις, να υλοποιήσεις, να κατασκευάσεις κάτι. Και όταν ζητάμε από τους μαθητές να φτιάξουν κάτι, δεν είναι αυτό που θα τους βοηθήσει να μάθουν.

Συνεργαζόμαστε για τον εαυτό μας, ενώ προσπαθούμε να κατασκευάσουμε κάτι μαζί, αλλά το σχολείο δεν είναι εργοστάσιο. Οι μαθητές δεν έχουν τίποτα να κερδίσουν με το να κατασκευάσουν κάτι μαζί, να υλοποιήσουν κάτι μαζί.

Η παιδαγωγική του σχεδίου του έργου δεν έχει καμία σχέση με την ενεργή παιδαγωγική, η οποία χρησιμεύει στο να κινητοποιήσει τους μαθητές, αλλά δεν αρκεί το κίνητρο για να μάθουμε. Η παιδαγωγική του έργου είναι το έργο του μαθητή, όχι το έργο του καθηγητή. Και εκεί βρίσκουμε, λοιπόν, τη διαφορά που κάνουμε εμείς στη Γαλλία με τη συνεργασία και την εργασία από κοινού που είναι πραγματικά μία παγίδα.

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Ναι, το καταλαβαίνω απόλυτα το σχολείο δεν είναι εργοστάσιο όπως λες αλλά δεν είναι υλοποίηση, είναι ότι μαθαίνουμε ατομικά,

προσωπικά. Το σχολείο προσφέρει το χώρο και τον χρόνο, αν δεν γνωρίζεις π.χ. να σχεδιάζεις πώς θα μάθεις να σχεδιάσεις;

S. CONNAC: Αυτό προσπαθώ να εξηγήσω. Η συνεργατική παιδαγωγική ορίζεται ως ένα σύνολο καταστάσεων όπου οι μαθητές, ενθαρρύνουμε μάλλον τους μαθητές να ενεργούν ή να μαθαίνουν, να προσπαθήσουν να μάθουν μαζί με τους άλλους, από και για τους άλλους, αποκομίζοντας ο καθένας ένα προσωπικό όφελος.

Δεν είναι μία παιδαγωγική, δεν είναι κάτι το καινούργιο, δεν είναι κάτι πολύ παλιό, η πρώτη μεταρρύθμιση της συνεργατικής παιδαγωγικής είναι τον 16^ο αιώνα, όλα τα έργα τα οποία χρησιμοποιούν αυτή την παιδαγωγική, ακόμη και η μέθοδος Μοντεσσόρι καθορίζεται στο μάθε μου πώς να μαθαίνω μόνος.

Η αρχή της συνεργασίας είναι να προσθέσουμε κάτι σ' αυτό που κάνει ένας εκπαιδευτικός, να προσθέσουμε ή να αυξήσουμε την κοινωνική διάσταση στη μάθηση, να δώσουμε τη δυνατότητα στον μαθητή να συνεχίσει να μαθαίνει, να συνεχίσει το ταξίδι στη μάθηση, με τον εκπαιδευτικό να του δώσει τη δυνατότητα να εργαστεί μόνος του και αν αυτό δεν αρκεί και πολύ συχνά δεν αρκεί, να του δώσει τη δυνατότητα να εργαστεί μέσω μίας συνεργασίας με άλλους μαθητές. Αλλά για να μάθει καλύτερα ο ίδιος.

Αυτή είναι η έννοια της συνεργατικής παιδαγωγικής.

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Sylvain, θα ήθελα να σου κάνω μία ερώτηση. Κατανοούμε ότι μαθαίνουμε μαζί με τους άλλους και από τους άλλους, αλλά εσύ έχεις προσθέσει και για τους άλλους. Μπορείς να μας το εξηγήσεις αυτό;

S. CONNAC: Το να μαθαίνεις για τους άλλους είναι αυτό που βρίσκουμε σε πρακτικές συνεργασίας όπως η καθοδήγηση, η υποστήριξη του μαθητή, δηλαδή. Αυτό βασίζεται στην ανθρωπολογία της γνώσης, είναι λίγο πολύπλοκο, που ορίζει ότι ο στόχος είναι το να μοιράζεσαι τη γνώση.

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Συγχώρεσέ με που σε διακόπτω, μπορείς να μας εξηγήσεις ακριβώς τι σημαίνει καθοδήγηση;

S. CONNAC: Καθοδήγηση είναι η δυνατότητα που δίνεται σε όλους τους μαθητές να μπορούν, να προσπαθήσουν μάλλον να βοηθήσουν κάποιον ο οποίος έχει ζητήσει τη βοήθειά τους. Όταν ο μαθητής ξεκινάει την εργασία του μπορεί να συνεχίσει να τα καταφέρνει, να συνεχίσει την εργασία αυτή μόνος

του. Δεν έχει ανάγκη από κανέναν. Και αυτό είναι μια χαρά. Αν όμως συναντήσει μία μικρή δυσκολία, για παράδειγμα δεν κατανοεί μία λέξη ή είναι κουρασμένος ή δεν κατανοεί ποιο είναι το πρόβλημα, αν αυτός ο μαθητής δεν έχει τη δυνατότητα να ζητήσει βοήθεια τότε μπλοκάρει και δεν μπορεί να προχωρήσει.

Οπότε η καθοδήγηση είναι μία οργάνωση στο εσωτερικό της τάξης όπου δίνουμε τη δυνατότητα σε έναν μαθητή να ζητά βοήθεια από έναν άλλο συμμαθητή του ή συμμαθήτριά του, ο οποίος θα προσπαθήσει ή η οποία θα προσπαθήσει να τον ξεμπλοκάρει. Οπότε υπάρχουν πολλοί τρόποι να το κάνει κανείς, αυτό που είναι κοινό σε κάθε μορφή καθοδήγησης είναι ότι αυτός που νιώθει την ανάγκη να ζητήσει βοήθεια τη ζητά.

Δεν είναι ένας εκπαιδευτικός αυτός που θα αποφασίσει ότι ο μαθητής χρειάζεται βοήθεια και θα τον υποχρεώσει να ζητήσει αυτή τη βοήθεια από κάποιο συμμαθητή του. Γιατί; Γιατί αυτό είναι πολύ απαξιωτικό. Το να μας προσφέρεται μία βοήθεια που δεν έχουμε ζητήσει. Οπότε η καθοδήγηση, η υποστήριξη του μαθητή είναι να αυξήσουμε τις πιθανότητες και τις δυνατότητες για τους μαθητές να μάθουν πιο εύκολα είτε να εργαστεί ο μαθητής μόνος του, είτε με τον εκπαιδευτικό, είτε με άλλους συμμαθητές. Οπότε στην καθοδήγηση βλέπουμε ότι οι μαθητές επιλέγουν να ζητήσουν τη βοήθεια, την καθοδήγηση από συμμαθητές με τους οποίους έχουν σχέσεις εμπιστοσύνης. Μπορεί να είναι φίλοι.

Υπάρχουν πολλοί μαθητές που μου λένε όταν τους ρωτάω γιατί ζήτησες τη βοήθεια αυτού του φίλου σου και όχι του άλλου. Ζήτησα τη βοήθεια αυτού του συμμαθητή μου γιατί δεν είναι πολύ καλός φίλος μου, οπότε δεν θα αναλωθούμε σε συζητήσεις, ούτε όμως και κάποιος ο οποίος θα μου πει: γιατί το ρωτάς αυτό (;), είναι πολύ εύκολο.

Η καθοδήγηση, λοιπόν, θα πρέπει να δίνεται μέσα σε 10 έως 30 δευτερόλεπτα και ολοκληρώνεται όταν αυτός που έχει ζητήσει τη βοήθεια ευχαριστεί αυτόν από τον οποίον έλαβε τη βοήθεια, κάποιες φορές πετυχαίνει και κάποιες φορές όχι και συνεχίζει τη δουλειά του. Οπότε αν δεν βρει τη λύση η βοήθεια μπορεί είτε να ζητήσει τη βοήθεια κάποιου άλλου συμμαθητή του ή να απευθυνθεί στον εκπαιδευτικό του.

Το πλεονέκτημα για τον καθηγητή είναι ότι δεν έχει να απαντήσει σε ένα πλήθος ερωτήσεων απ' όλους τους μαθητές, μοιράζεται, δηλαδή, αυτό το καθήκον, οπότε δεν βλέπουμε αυτό που βλέπουμε σε άλλες τάξεις όπου υπάρχει μία σειρά από μαθητές που περιμένουν να είναι διαθέσιμος ο καθηγητής για να τον ρωτήσουν, γιατί το ρόλο του καθοδηγητή τον αναλαμβάνει κάποιος συμμαθητής του.

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Πολλές φορές όμως μπορεί να μην είναι μία αλληλοβοήθεια.

S. CONNAC: Όχι, ναι, δεν είναι αλληλοβοήθεια. Αλληλοβοήθεια είναι όταν δύο μαθητές αποφασίζουν να συνεργαστούν για να κάνουν την ίδια άσκηση. Στη Γαλλία συμβαίνει αυτό στο τέλος της ημέρας όταν οι μαθητές είναι κουρασμένοι ή όταν κάνουν τα μαθήματά τους για το σπίτι, αντί να πάνε στο σπίτι τους, να επιστρέψουν και να κάνουν τα μαθήματά τους μόνοι τους, συγκεντρώνονται όλοι μαζί, συνεργάζονται, για να βοηθήσουν ο ένας τον άλλον.

Στην καθοδήγηση, λοιπόν, έχουμε μαθητές οι οποίοι ζητούν βοήθεια και προσφέρουν βοήθεια. Οι καθοδηγητές, λοιπόν, αυτοί ορίζονται από την αρχή της χρονιάς. Και πώς μπορούμε να βοηθήσουμε κάποιον; Ο καλύτερος τρόπος να προσπαθήσουμε να βοηθήσουμε κάποιον είναι να περιμένουμε να ζητήσει τη βοήθειά μας. Ένας άλλος τρόπος να τον βοηθήσουμε είναι να του δώσουμε κάποιες ενδείξεις, να του δώσουμε κάποια παραδείγματα που δεν είναι όμως πολύ προχωρημένα, για να μην τον εμποδίσουμε στο να έχει τη δική του σκέψη, γιατί στόχος δεν είναι να έχουμε μία έτοιμη απάντηση, είναι να μπορέσει ο μαθητής να φτάσει στο ίδιο αποτέλεσμα στην απάντηση μόνος του. Οπότε σε αυτή την περίπτωση είναι πολύ σημαντικό οι μαθητές να έχουν μια μικρή εκπαίδευση μίας ή δύο ωρών, να μάθουν το πώς γίνεται η καθοδήγηση, πώς μπορούν να βοηθούν τους άλλους και εδώ υπάρχει και η έννοια της αμοιβαιότητας, ότι όλοι οι μαθητές μπορούν να ζητήσουν βοήθεια με τον ίδιο τρόπο που όλοι οι μαθητές μπορούν να βοηθήσουν.

Είναι πολύ σημαντικό όσον αφορά το αποτέλεσμα του καθοδηγητή.

Έχω παρακολουθήσει το έργο ενός Γάλλου ερευνητή στη συνεργατική παιδαγωγική που λέγεται Αλέν Μπουτρχί, ο οποίος εξήγησε όταν δύο μαθητές βοηθάνε ο ένας τον άλλον, αυτός που λαμβάνει τη βοήθεια, ο λήπτης της βοήθειας, είναι χαρούμενος γιατί λαμβάνει μια πληροφορία η οποία τον ξεμπλοκάρει. Μία πληροφορία, δηλαδή, που θα τον βοηθήσει να αντιμετωπίσει το λεγόμενο κενό γνώσης που έχει.

Αυτός που λαμβάνει τη γνώση μπορεί μετά να συνεχίσει να δουλεύει μόνος του, όμως το αποτέλεσμα της καθοδήγησης είναι ότι αυτός ο οποίος είναι ο πιο προνομιούχος είναι ο μαθητής που λειτουργεί ως καθοδηγητής, ως δάσκαλος εντός εισαγωγικών. Αυτός, δηλαδή, που βοηθάει, ο βοηθός. Για δύο λόγους συμβαίνει αυτό. Ο πρώτος είναι ότι είναι αυτός που παίρνει μεγαλύτερη αξία επειδή βοηθάει τον άλλον, δηλαδή, αποκτάς μεγαλύτερη αξία επειδή προσπαθείς να βοηθήσεις κάποιον άλλον, από το να ζητάς βοήθεια, γιατί πολλές φορές δυσκολευόμαστε να ζητήσουμε βοήθεια. Γι' αυτό το λόγο μάλιστα υπάρχουν πολλοί μαθητές που φαίνεται να δείχνουν ότι έχουν καταλάβει επειδή ντρέπονται να δείξουν ότι δεν γνωρίζουν.

Συνεπώς ο καθοδηγητής είναι αυτός που παίρνει μεγαλύτερη αξία γιατί νιώθει χρήσιμος και γιατί είναι αυτός ο οποίος καλείται να σκεφτεί και περισσότερο. Ως καθηγητές λοιπόν το ξέρουμε πάρα πολύ καλά αυτό καθώς ως καθηγητής εγώ είμαι αυτός που συνήθως χρειάζεται να σκεφτώ περισσότερο, γιατί είμαι αυτός που μιλάει περισσότερο στην τάξη και άρα λοιπόν η μετάβαση στη γλώσσα είναι κάτι πολύ σημαντικό. Και εξαιτίας όλων αυτών των ζητημάτων προσπαθώ και εγώ να βρω εξηγήσεις και ερμηνείες που απαντούν όσο το δυνατόν καλύτερα στις απορίες των παιδιών. Και νομίζω ότι αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό για όλους μας.

Για όλους αυτούς τους λόγους, λοιπόν, ο καθοδηγητής είναι αυτός ο οποίος βγαίνει πιο κερδισμένος. Και όταν σε μία τάξη υπάρχουν οι καλύτεροι μαθητές οι οποίοι είναι καθοδηγητές, τότε η συνέπεια είναι ότι αυτό θα αποθαρρύνει τους μαθητές που δεν είναι ποτέ καθοδηγητές, που δεν μπορούν να βοηθήσουν, δηλαδή, τους άλλους. Συνεπώς, το ζήτημα της αμοιβαιότητας είναι να πούμε στους μαθητές ότι θα υπάρχει καθοδήγηση αλλά προσοχή, όλοι μπορεί να ζητήσουν βοήθεια και όλοι μπορούν να βοηθήσουν τους άλλους.

Και επειδή ακριβώς υπάρχει αυτή η αμοιβαιότητα, η τάξη, η συνεργατική τάξη γίνεται ένας τόπος όπου όλοι μπορούν να προοδεύσουν. Όμως αν μόνο λίγοι μαθητές λειτουργούν ως καθοδηγητές, αυτοί που λαμβάνουν τη βοήθεια θα νιώσουν πιο δύσκολα.

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Άρα λοιπόν θα πρέπει να είμαστε πάρα πολύ προσεκτικοί όσον αφορά τη χρήση του μαθητή ως καθοδηγητή εντός μιας τάξης. Επανερχόμαστε, λοιπόν, στο προηγούμενο ερώτημα ότι μαθαίνουμε με τους άλλους, μέσα από τους άλλους και για τους άλλους.

S. CONNAC: Συνεπώς, καταλαβαίνουμε ότι πρέπει να είμαστε περήφανοι γιατί μπορούμε να λειτουργούμε ως καθοδηγητές - μαθητές, αλλά θα πρέπει ταυτοχρόνως να είμαστε χρήσιμοι για την τάξη. Και χρήσιμοι για τον φίλο, τη φίλη που δυσκολεύονται περισσότερο να μάθουν κάτι από κάποιον άλλον.

Όταν λοιπόν ένας μαθητής ευχαριστεί τον συμμαθητή του για τη βοήθεια που του έδωσε, τότε νιώθει ο άλλος χρήσιμος / χρήσιμη. Και τον βοηθά να γίνει καλύτερος μαθητής.

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Ευχαριστούμε πάρα πολύ.

S. CONNAC: Νομίζω μπορούμε να συνεχίσουμε εφόσον το επιθυμείτε.

Μία δεύτερη σύντομη ερώτηση αν μου επιτρέπτε για να συνεχίσω. Το ερώτημα, λοιπόν, είναι ότι στη συνεργατική παιδαγωγική η διαδικασία αυτή αποσκοπεί προπάντων να βοηθήσει τους μαθητές. Σας δίνω 4 δυνατότητες. Πρώτον: να βοηθήσουμε τους μαθητές να μάθουν καλύτερα, δεύτερον: να μάθουν να συνεργάζονται, τρίτον: να έχουν κίνητρο να εργαστούν και τέταρτον: να καταστήσουν τη διαφορετικότητα πλούτο.

Σας δίνω λίγο λεπτά να σκεφτείτε την απάντηση.

(Αναμονή για απάντηση)

S. CONNAC: Ευχαριστούμε πολύ. Έχω νομίζω λάβει ήδη κάποιες απαντήσεις στο chat.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ): Να πω ότι και στο κανάλι στο YouTube οι περισσότεροι απαντούν το 4 και το 2 και το 3 βέβαια και το 1 αλλά υπάρχουν και αρκετοί που απαντούν όλα.

S. CONNAC: Ναι και οι 4 απαντήσεις θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτές ως σωστές. Η κάθε μία έχει τα σωστά της στοιχεία, σε κάθε περίπτωση θα

έλεγα ότι υπάρχει μία που μπορεί να υποστηρίξω περισσότερο από κάποια άλλη.

Ας τις δούμε, λοιπόν, μία-μία. Λοιπόν, να μαθαίνουν καλύτερα, νούμερο 1. Εγώ θεωρώ ότι αυτή είναι η πλέον σωστή απάντηση. Δηλαδή αυτή ουσιαστικά νομιμοποιεί όλους εμάς εντός μίας παιδαγωγικής τάξης να κάνουμε τα παιδιά να συνεργαστούν, είναι ουσιαστικά: τους δίνουμε μεγαλύτερη στήριξη και υποστήριξη για να μπορέσουν να μάθουν από μόνοι τους. Και θεωρώ ότι αυτό είναι θεμελιώδες για να μπορέσουμε όλοι να καταλάβουμε τι σημαίνει συνεργατική παιδαγωγική, γιατί αν όλοι προοδεύουν εντός μιας τάξης επιλύει και ένα σημαντικό ζήτημα πολιτικής. Ένα ζήτημα επαγγελματικής καθοδήγησης.

Αν λοιπόν, όταν σε μία τάξη κάθε μέρα όλοι οι μαθητές μαθαίνουν κάτι και εξέρχονται της τάξης πιο ώριμοι, πιο μορφωμένοι, πιο καλλιεργημένοι, τότε θα θέλουν να επανέλθουν την επομένη ημέρα στην τάξη. Τόσο απλά. Και έτσι φυσικά και οι καθηγητές, οι δάσκαλοι θα νιώσουν περήφανοι για το επάγγελμα που επέλεξαν.

Αυτός είναι ο λόγος που πρέπει να ερχόμαστε και εμείς στην τάξη κάθε μέρα. Και αν μέσω της συνεργασίας φτάσουμε στο σημείο όπου όλοι θα πάνε μπροστά, τότε θεωρώ ότι υπό κοινωνικής άποψης και σκοπιάς θα μπορέσουν τα παιδιά να πετύχουν και στις σχολικές εξετάσεις.

Και ξαναλέω αυτό σημαίνει ότι θα μπορέσουμε να τους βοηθήσουμε όχι απλώς να περάσουν την τάξη, όχι να περάσουν τα μαθήματα, αλλά να προοδεύσουν ουσιαστικά μέσω της νέας γνώσης που θα αποκτήσουν.

Γι' αυτό το λόγο, λοιπόν, θεωρώ ότι η πρώτη απάντηση είναι η πλέον σωστή. Να βοηθήσουμε τα παιδιά να μάθουν πιο σωστά, να μάθουν καλύτερα όπως γράφει η διαφάνεια.

Δεύτερον: να μάθουν τα παιδιά να συνεργάζονται. Και αυτό είναι σημαντικό φυσικά γιατί παγκοσμίως θα έλεγα υπάρχει μία συνεργατική παιδαγωγική που κυριαρχεί, είναι η Αμερικανική Παιδαγωγική που λέγεται Cooperative Learning, αυτό που ουσιαστικά αποτελεί, λέμε και εμείς ως συνεργατική γνώση, συνεργατική μάθηση, και επί της ουσίας είναι σαν ένα μήλο, όπου βλέπετε εδώ, όπου είναι αυτή η τάση η αμερικανική, όπου θα

λέγαμε ότι ο στόχος για τον καθηγητή, για τον διδάσκοντα είναι να βοηθήσει τα παιδιά να μάθουν να συνεργάζονται. Να μάθουν να δουλεύει το ένα με το άλλο. Να αναπτύξουν αυτά τα λεγόμενα cooperative skills, δηλαδή τις δεξιότητες συνεργασίας, τις συνεργατικές δεξιότητες αν προτιμάτε.

Είναι πολύ σημαντικό να αναπτύξουν αυτές τις δεξιότητες. Αυτό είναι έργο δύο Αμερικανών ψυχολόγων, Φρε - Τζόνσον, οι οποίοι δημιούργησαν μία τάση, το λεγόμενο Cooperative Learning. Ξαναλέω συνεργατική μάθηση. Μέσω αυτής της διαδικασίας προτείνουμε δραστηριότητες όπου τα παιδιά επί της ουσίας χρειάζονται τους συμμαθητές τους για να πετύχουν σε αυτή τη δραστηριότητα.

Ένα ζήτημα το οποίο ζητά και την ατομική ευθύνη του καθενός, όπερ σημαίνει ότι η δραστηριότητα του καθενός είναι απαραίτητη για την επίτευξη της συλλογικότερης δραστηριότητας. Υπάρχει βεβαίως και η αυτοαξιολόγηση της ομάδας μέσα απ' τη διαδικασία. Για να δούμε αν κάτι πήγε καλά ή δεν πήγε καλά.

Αυτό που επιθυμούμε σε επίτευξη στόχου είναι να αναπτύξουμε κοινωνικές δεξιότητες. Και ουσιαστικά μ' αυτό τον τρόπο προκρίνουμε την αλληλεπίδραση του ενός με του άλλου, αυτό που λέμε πρόσωπο με πρόσωπο εντός του μήλου. Αυτή η τάση, λοιπόν, είναι μία τάση η οποία κυριαρχεί σε όλο τον κόσμο, τη βλέπουμε για παράδειγμα και στην Ισπανία, τη βλέπουμε στον Καναδά, τη συναντάμε στο Βέλγιο, δεν είναι όμως το ίδιο με τη συνεργατική παιδαγωγική, όπου η παιδαγωγική Φρενέ δεν συσχετίζεται μ' αυτό το κομμάτι που είπαμε πάνω από ένα παράδειγμα που είναι μαθαίνουμε να συνεργαζόμαστε, η αμερικανική παιδαγωγική ξαναλέω, ενώ εδώ είμαστε περισσότερο ότι συνεργαζόμαστε για να μάθουμε. Η συνεργασία εδώ είναι ένα μέσον, ενώ στην περίπτωση του μήλου είναι ένας στόχος.

Ο στόχος, λοιπόν, ξαναλέω εδώ είναι να μάθουμε, να υπάρχει μία ατομική εξέλιξη, η πρόοδος η συνολική, ενώ ξαναλέω η συνεργασία δεν είναι εδώ πέρα στόχος σε αυτό το τσαμπί σταφύλι, ενώ στο μήλο είναι ένας στόχος. Γιατί είναι στόχος στους Αμερικανούς; Γιατί τα παιδιά εξερχόμενα από το σχολείο πρέπει να μάθουν να δουλεύουν πού; Σε μία επιχείρηση.

Όπως ξέρουμε, λοιπόν, οι μαθητές μαθαίνουν τη μητρική τους γλώσσα, μαθαίνουν φυσική, και μαθαίνουν να συνεργάζονται. Και είναι,

πρέπει κατά την έξοδό τους από το σχολείο να είναι έτοιμοι να εργαστούν, ενώ ξαναλέω στην περίπτωση του σταφυλιού εδώ που βλέπουμε έχουμε στόχους που έχουν να κάνουν με την ανάληψη πρωτοβουλίας, που έχουν να κάνουν με κάποιες συλλογικές δράσεις.

Και εδώ λοιπόν υπάρχουνε πολλές ρώγες αν θέλετε στο τσαμπί από το σταφύλι. Πρώτον: υπάρχει η ανάληψη πρωτοβουλίας που το βλέπουμε σε αυτή την εκπαίδευση, στη θεσμική εκπαίδευση, στη συνεργατική σχολική εκπαίδευση, είμαι σίγουρος ότι υπάρχουνε παιδαγωγοί της συνεργασίας στην Ελλάδα ή της νέας παιδαγωγικής που σίγουρα βασίζονται σε αυτό το παράδειγμα.

Ο στόχος δεν είναι εδώ να μάθουμε να συνεργαζόμαστε, ο στόχος είναι μέσω της συνεργασίας να πετύχουμε στόχους που είναι υψηλότεροι.

Αυτό έχει να κάνει πάντοτε με την εφαρμογή της αμοιβαιότητας όπου, όπως είπα και προηγουμένως, όλοι ουσιαστικά αναλαμβάνουν δράση, δεν υπάρχει μία κάστα αυτών που βοηθούν και αυτοί που λαμβάνουν τη βοήθεια, και βεβαίως υπάρχει και η ατομική ολοκλήρωση. Ο στόχος, λοιπόν, δεν είναι απλώς να δημιουργήσουμε κάτι μαζί αλλά είναι να μεγεθυνθεί κανείς ατομικά. Μετά υπάρχει η αντιπαράθεση απόψεων, έχει να κάνει με την υποστήριξη της δυσκολίας που αντιμετωπίζει ο άλλος και φυσικά στον αμοιβαίο εμπλουτισμό.

Μαθαίνω, λοιπόν, να συνεργάζονται είναι το βασικό κλειδί για να πετύχουμε τη συνεργατική παιδαγωγική, ενώ το πρώτο ξαναλέω θεωρεί τη συνεργασία ως ένα μέσον.

Το νούμερο 3. Η παροχή κινήτρων για να εργαστούν. Υπάρχουν πολλοί ερευνητές που έχουνε ερευνήσει το συγκεκριμένο κομμάτι και θέλουν να δώσουν κίνητρα στα παιδιά να συνεργάζονται και να εργάζονται. Σ' αυτή την περίπτωση θα λέγαμε ότι είναι κάτι το οποίο είναι αρκετά ελκυστικό για τους δασκάλους, το πρόβλημα όμως είναι με το νούμερο 3 ότι δεν αρκεί. Η κινητροδότηση αποτελεί μία απαραίτητη συνθήκη αλλά όχι επαρκής ταυτόχρονα.

Γι' αυτό τον λόγο δεν είναι στόχος και δεν αποτελεί μέρος ουσιαστικά της συνεργατικής παιδαγωγικής.

Και η απόκτηση πλούτου μέσω της διαφορετικότητας, το νούμερο 4 δηλαδή, το γεγονός ότι κάποιος είναι διαφορετικός, είναι σίγουρα ένα ατού, αλλά δεν βασίζεται πάντοτε στο ζήτημα της συνεργασίας. Η ποικιλομορφία, λοιπόν, είναι σημαντική αλλά η δεξιότητα είναι εκείνη η οποία θα μας οδηγήσει στον πλούτο. Η δεξιότητα που ουσιαστικά ο ένας παρέχει στον άλλον. Για παράδειγμα ο διαμοιρασμός της γνώσης.

Αυτή είναι, λοιπόν, μία ακόμη ιδέα που θα σας παρουσιάσω. Και πλέον φτάνουμε σε ένα επίπεδο που πλέον υπάρχουν οι 4 λόγοι που μπορούν να λειτουργήσουν ως κίνητρα στους μαθητές για να συνεργαστούν, καθώς μόνοι μας δεν μπορούμε να τα καταφέρουμε πάντοτε, μέσω των άλλων θα δουλέψουμε καλύτερα, θα υπάρχει ανταλλαγή ιδεών, γιατί μέσω των άλλων θα απαντήσω σε νέα ερωτήματα τα οποία δεν τα είχα ενδεχομένως σκεφτεί και επίσης θα μάθω να συνεργάζομαι, αποκτώντας και κοινωνικές δεξιότητες.

Όμως για τους δασκάλους, γιατί αυτό είναι χρήσιμο; Να κάνουνε, δηλαδή, συνεργατική διδασκαλία και συνεργατική παιδαγωγική; Υπάρχουν 4 λόγοι. Πρώτον: έχει να κάνει με την παιδαγωγική διαφοροποίηση, χωρίς την ανάληψη ενός κινδύνου, ομαδοποιώντας πράγματα και καταστάσεις. Υπάρχει παιδαγωγική διαφοροποίηση όταν υπάρχει, για παράδειγμα, καθοδήγηση μες στην τάξη γιατί οι μαθητές έχουν 5 δυνατότητες. Μπορούν να ζητήσουν βοήθεια, για παράδειγμα, μπορούν να προσπαθήσουν να δώσουν βοήθεια, μπορούν, επίσης, να βοηθήσει ο ένας τον άλλον και μπορούν να λειτουργήσουν μαζί με τον δάσκαλό τους. Πέντε, λοιπόν, πράγματα.

Άρα λοιπόν η καθοδήγηση και η αλληλοβοήθεια είναι πάρα πολύ σημαντικές και υπάρχουν πολλές διαφορετικές δυνατότητες για τους μαθητές κάθε φορά απ' τις οποίες μπορούν να επιλέξουν μέσω της ανάληψης μιας πρωτοβουλίας.

Στη Γαλλία για παράδειγμα η καθοδήγηση και η αλληλοβοήθεια είναι πάρα πολύ σημαντικές και γι' αυτό κάνουμε ομάδες, όπου δεν χωρίζονται τα παιδιά σε δυνατούς και αδύναμους, αλλά όλα τα παιδιά δουλεύουν μαζί, γιατί πολύ απλά ξαναλέω, η τάξη πρέπει να θεωρείται ως ένας κοινός τόπος μάθησης για όλους.

Θα πρέπει, λοιπόν, να επιλέγουμε αυτή τη συνεργατική διαδικασία. Είναι λέξη κλειδί γιατί έτσι θα μάθουν καλύτερα, εντός ενός ασφαλούς χώρου, όπως βλέπετε. Η παιδαγωγική, λοιπόν, πρακτική, δεν ξέρω αν έχετε ακούσει τον Γιάμους Κορτσάκ, έναν Πολωνό παιδαγωγό, ο οποίος ουσιαστικά προέκυψε ως άνθρωπος και ως διαδικασία μέσω της Παγκόσμιας Συνθήκης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπου μιλάει για τη συνεργατική αρχή μεταξύ παιδιών, όπου θα δοθούν τα απαραίτητα εργαλεία σε όλους τους μαθητές για να αντιμετωπίσουν τα φαινόμενα μπούλινγκ και βίας εντός του σχολικού περιβάλλοντος. Έτσι δίνεται η διαδικασία και η προσπάθεια στα παιδιά να μάθουν καλύτερα πράγματα πριν να γίνει ουσιαστικά, να υπάρχουν κρούσματα βιαιοτήτων εντός της τάξεως.

Έτσι λοιπόν μπορούμε να αλλάξουμε το περιβάλλον τάξης σε ένα ασφαλές πια περιβάλλον. Αυτό που ονομάζουμε ένα περιβάλλον χωρίς απειλές.

Και τέταρτον είναι σημαντικό να πω ότι στη Γαλλία, μέσα στο Γαλλικό Σύνταγμα, προφανώς μιλάμε για ισότητα, για ελευθερία και μιλάμε φυσικά και για αδελφосύνη. Η αδελφосύνη λοιπόν, όπως θα την μαθαίνουμε στα παιδιά, θα πρέπει να γίνει μέσω μίας συντροφικής συμπεριφοράς όπως βλέπετε επί της διαφανείας. Μία συντροφικότητα, μία αδελφосύνη που θα υπάρχει στην πράξη, όπου ουσιαστικά θα βοηθήσει τα παιδιά να γίνουν τι; Αυριανοί ώριμοι και ενεργοί πολίτες. Που ουσιαστικά θα ασχολούνται, θα αγαπάνε και θα φροντίζουν το καλό ποιανού; Του συμπολίτη τους πλέον.

Η παιδαγωγική, λοιπόν, αυτή θα τους βοηθήσει να αντιμετωπίσουν τέτοιες δυσκολίες εντός της τάξεως έτσι ώστε να γίνουν καλύτεροι πολίτες αύριο.

Ας δούμε λοιπόν τώρα τις τρεις επιρροές των συνεργατικών παιδαγωγικών.

Υπάρχουν επιρροές που σχετίζονται με τη λεγόμενη νέα αγωγή, η παιδαγωγική Φρενέ, η θεσμική παιδαγωγική, η θεσμική αγωγή, όπως βλέπετε ξαναλέω επί της διαφανείας, όπως έχει μεταφραστεί στα ελληνικά και νομίζω ότι αυτό έχει άμεση σχέση για τη συνεργατική παιδαγωγική.

Υπάρχει, επίσης, μία επιρροή που είπαμε και προηγουμένως από το αμερικανικό σχολείο, η λεγόμενη συνεργατική μάθηση, όπου εδώ είμαστε εντός μιας άλλης οντολογίας όπου εκπαιδεύουμε τους μαθητές στη συνεργασία, για να αναπτύξουν συνεργατικές δεξιότητες και τρίτη μεγάλη επιρροή, από την κοινωνική ψυχολογία, όπου είναι η κοινωνική διάσταση της εκμάθησης, όπου είναι το λεγόμενο οικοδόμημα του Ζαν Πιαζέ και του ψυχολόγου Βιγκότσκι, του Ζεγομινέρ ή τους νεοπιαζεϊκούς ψυχολόγους, όπου μας λένε ότι μπορεί να μάθουμε ευκολότερα μαζί με τους άλλους αντί μόνοι μας. Είναι η λεγόμενη κοινωνική ψυχολογία, όπου υπάρχει και η κοινωνική πλέον διάσταση εντός αυτής της εξισώσεως, όπου μπορούμε πλέον όλοι να καταλάβουμε πώς θα δημιουργήσουμε αυτή τη νέα πραγματικά ουσιαστική παιδαγωγική.

Δεν ξέρω τι σκέφτεστε έναντι όλων αυτών. Ίσως να κλείσω αυτό το κομμάτι της παρουσίασης εφόσον δεν υπάρχουνε σχόλια ή αντιδράσεις τουλάχιστον προς το παρόν, οπότε να περάσω λίγο παρακάτω στην ομιλία μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ): Υπάρχουν αρκετά ερωτήματα ήδη διατυπωμένα. Δεν ξέρω αν θέλετε να τα θέσουμε στο τέλος ή τώρα.

S. CONNAC: Ωραία, ας τελειώσω καλύτερα την παρουσίασή μου και μετά με χαρά να ακούσω τις αντιδράσεις σας.

Κλείνοντας, λοιπόν, θα έλεγα ότι σε επίπεδο της συνεργατικής παιδαγωγικής, υπάρχουν πολλά διαφορετικά εργαλεία στα χέρια μας, δηλαδή για να μιλήσω περί αυτής της ποικιλομορφίας θα χρησιμοποιήσω αυτό το διάγραμμα, τον άξονα X και Ψ. Υπάρχει μία, η λεγόμενη άτυπη κατάσταση, όπου υπάρχουν μαθητές που προσπαθούν να συνεργαστούν. Υπάρχουνε άλλες καταστάσεις συνεργασίας, η λεγόμενη τυπική κατάσταση. Στον οριζόντιο άξονα, μάλλον κάθετο άξονα θέλει να πει ο ομιλητής, υπάρχει απ' τη μία πλευρά η συμμετρική σχέση, όπου υπάρχει, δηλαδή, μία ισότητα μεταξύ των μαθητών, δεν υπάρχει ένας που κάνει τη δουλειά για όλους, και απ' την άλλη υπάρχει η λεγόμενη ασύμμετρη σχέση, όπου υπάρχουν ορισμένοι μαθητές οι οποίοι λειτουργούν ως πόροι γνώσης για τους άλλους.

Σε αυτό το διάγραμμα, λοιπόν, μπορούμε να δούμε μία σειρά διαφορετικών συνεργασιών, μιλήσαμε για κάποιες απ' αυτές ήδη, η βοήθεια,

όταν, δηλαδή, ένας μαθητής βοηθάει τον άλλον, η αλληλοβοήθεια, δηλαδή η καθοδήγηση, υπάρχουν οι λεγόμενες αγορές γνώσεων, όπου βασίζεται στην αρχή ότι κανείς δεν τα ξέρει όλα, κανείς δεν ξέρει τίποτα, και ότι η γνώση πρέπει να μοιράζεται.

Λέμε λοιπόν στα παιδιά να προετοιμάσουν κάτι το οποίο το γνωρίζουν και να το παρουσιάσουν μετά. Και να το μοιραστούν με τα άλλα παιδιά. Όπου ξαναλέω ο κάθε μαθητής έρχεται και μιλάει στους άλλους και οι άλλοι είναι ουσιαστικά λήπτες της γνώσης που έχει ο άλλος μαθητής. Και ουσιαστικά μετά αυτό αντιστρέφεται έτσι ώστε όλοι οι μαθητές να γίνουν και λήπτες αλλά και δότες γνώσεων. Σκοπός είναι να πείσουμε κάθε μαθητή ότι μπορεί να βοηθήσει έναν άλλο μαθητή να μάθει κάτι άλλο.

Στη συνέχεια υπάρχουν οι τρεις πρακτικές: της εργασίας σε ομάδα, της εργασίας σε εργαστήριο και της εργασίας σε δεμένη ομάδα όπως γράφει η διαφάνεια. Μετά υπάρχει η λεγόμενη δημοκρατική συζήτηση, όπως είναι οι φιλοσοφικές συζητήσεις με τα παιδιά, και μετά υπάρχουν τα λεγόμενα συνεργατικά παιχνίδια που αναγνωρίζονται από την UNESCO ως εκπαιδευτικά εργαλεία. Επειδή στο περιβάλλον τάξης βλέπουμε ότι υπάρχουνε κρούσματα βίας, ο καλύτερος τρόπος για να μπορέσουμε να επιλύσουμε τέτοιου είδους προβλήματα εντός της τάξης είναι να διοργανώσουμε παιχνίδια γνώσεων, συνεργατικά παιχνίδια γνώσεων, γιατί αν θέλουμε να κερδίσουμε μέσω της συνεργατικής διαδικασίας ο μόνος τρόπος είναι μέσω της πραγματικής εργασίας. Και τι; Να συνεργαζόμαστε χωρίς να αφήνουμε κάποιον στην άκρη. Αυτό είναι το λεγόμενο t building, δεν ξέρω πώς μεταφράζεται αυτό στα ελληνικά.

Η συνεργασία μέσω των ομάδων είναι πάρα-πάρα πολύ σημαντική και νομίζω είναι αυτή που πρέπει να λάβουμε υπ' όψιν. Μέσω αυτής της διαδικασίας τα παιδιά μαθαίνουν να εμπιστεύεται ο ένας τον άλλον, γι' αυτό θα μιλήσουμε για το t building. Νομίζω, λοιπόν, ότι αυτό είναι που πρέπει να λάβουμε υπόψη για να πετύχουμε.

Όπως είπαμε και προηγουμένως αυτό μας βοηθάει πάρα πολύ να δημιουργήσουμε ένα δημοκρατικό περιβάλλον, όπου τα παιδιά μαθαίνουν να μαθαίνουν μέσω αυτής της συμμετοχικής διαδικασίας. Και βεβαίως καταλαβαίνω ότι τα πράγματα, πολλές φορές έχουνε διαφορετική διαδικασία διοργάνωσης και θέλουμε κυρίως να ξεμπλοκάρουμε τους μαθητές. Να τους

μάθουμε να πετύχουν πράγματα, είτε δουλεύοντας σε ομάδες, για να μάθουν με έναν αυθεντικό και βιώσιμο τρόπο, για να χρησιμοποιήσουμε και τις αγορές γνώσεων που είναι περισσότερο χρήσιμες για να αποκτήσουμε οι ίδιοι μεγαλύτερη πίστη στον εαυτό μας, άρα αυτό σημαίνει ότι πολλές φορές οι στόχοι είναι διαφορετικοί από κάθε φορά.

Λοιπόν, δίνω το λόγο σε εσάς εάν και εφόσον το επιθυμείτε. Εγώ έχω ολοκληρώσει αυτό το κομμάτι της παρουσιάσής μου.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ): Λοιπόν, υπάρχουν αρκετά ερωτήματα που έχουν διατυπωθεί. Τώρα θα ξεκινήσω από ένα το οποίο βάζει..., έχει να κάνει με την ερώτηση που έχουν κάνει αρχικά σε σχέση με το θέμα της έννοιας του ανταγωνισμού.

Το ερώτημα λέει ότι ίσως θα έπρεπε να διαμορφωθεί η έννοια του ανταγωνισμού με το περιεχόμενο που δώσατε, δηλαδή με την έννοια του συναγωνισμού. Και αυτό γιατί στα ελληνικά ο ανταγωνισμός έχει το χαρακτηριστικό γνώρισμα του νικητή και του ηττημένου, ενώ ο συναγωνισμός διαθέτει το στοιχείο της ατομικής προσπάθειας μέσα σε συνεργατικό πλαίσιο.

Στην εποχή του νεοφιλελευθερισμού ο ανταγωνισμός εμπεριέχει την ατομική επικράτηση και τείνει να γίνει αξία που αντιμάχεται κάθε συνεργατικό πνεύμα. Είναι μία παρατήρηση, δεν ξέρω αν θέλετε να την σχολιάσετε.

S. CONNAC: (Χωρίς μετάφραση) 1.29.50 έως 1.31.03) Πολύ συχνά αυτή η έννοια μπερδεύεται ακόμη και στη Γαλλία, όπου κάποιες οικογένειες δεν κατανοούν την έννοια του ανταγωνισμού και θεωρούν ότι μπορεί να είναι πιο αποτελεσματικό για τους μαθητές να εργάζονται μόνοι τους. Οπότε αρνούνται τη συνεργασία εξαιτίας αυτής της παιδαγωγικής. Δεν είναι αυτός, λοιπόν, ο στόχος.

Προσπαθήσαμε, λοιπόν, να αποτυπώσουμε αυτό με αυτό τον τρόπο, όπως σας δείχνω εδώ σ' αυτή τη διαφάνεια, ακολουθώντας αυτή τη διαδρομή, θα προσπαθήσω να σας δείξω την έννοια, λοιπόν, της αλληλεπίδρασης στη μάθηση και το διαχωρίζουμε με την εργασία από κοινού, που έχει να κάνει με την ατομική δραστηριότητα, τη συνεργασία και τον ανταγωνισμό.

Για να προκαλέσουμε, λοιπόν, μία αλληλεπίδραση στην εργασία από κοινού έχουμε ένα μεγάλο ρίσκο γιατί στην ουσία αξιοποιούμε τον συντονισμό, ο στόχος πρέπει να είναι να είμαστε αποτελεσματικοί και αποδοτικοί, στη συνεργασία δώσαμε ήδη 4 λόγους και στον ανταγωνισμό πράγματι έχουμε έναν διαχωρισμό μεταξύ της άμιλλας και του διαγωνισμού. Η άμιλλα είναι αυτό που δίνει τη δυνατότητα στον καθέναν από μας να δώσουμε το καλύτερο του εαυτού μας επειδή ακριβώς έχουμε να αντιμετωπίσουμε και κάποιους άλλους, ενώ ο διαγωνισμός είναι το να θέλουμε να είμαστε καλύτεροι από τους άλλους, ακόμη και με χτυπήματα κάτω από τη μέση.

Αυτό λοιπόν που θέλουμε να αξιοποιήσουμε είναι την άμιλλα, οι μαθητές να προοδεύσουν χάρη στη συμμετοχή των άλλων. Και αυτή είναι η καλύτερη απάντηση που μπορούμε να δώσουμε στις οικογένειες των μαθητών, οπότε το να εισάγουμε λίγο ανταγωνισμό εντός της τάξης, λίγο, όχι πολύ, είναι να δώσουμε, σημαίνει να δώσουμε τη δυνατότητα στον καθένα να μπορέσει να έχει ένα όφελος από την παρουσία των άλλων. Χρειάζεται ιδιαίτερες βέβαια προφυλάξεις, ιδιαίτερη προσοχή αλλά θα πρέπει να εξηγήσουμε αυτήν την έννοια στους ενήλικες και γι' αυτό το λόγο είχε ζητηθεί, λοιπόν, η κατάργηση των Ολυμπιακών Αγώνων, γιατί οι Ολυμπιακοί Αγώνες βασίζονταν στην ευγενή άμιλλα, ενώ πλέον δεν είναι τέτοια η περίπτωση.

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Υπάρχουν στις τάξεις μας μεγάλες διαφορές ανάμεσα στα παιδιά, μεγάλες κοινωνικές ανισότητες και οι γονείς των παιδιών που είναι πιο καλοί μαθητές - μαθήτριες, ας το πω έτσι διαμαρτύρονται γιατί στην προσπάθεια να κάνουν όλα τα παιδιά να περπατήσουν και να μην μείνει κανένας πίσω τα δικά τους δεν προχωράνε όσο θα έπρεπε. Οι συνεργατικές παιδαγωγικές μπορούν να δώσουν απάντηση σ' αυτό το πρόβλημα;

S. CONNAC: Μπορούμε να δώσουμε μία απάντηση αλλά δεν θα είναι τελείως ξεκάθαρη για πολλούς λόγους. Θα σας δείξω μία άλλη διαφάνεια. Σε όλα τα στάδια της οργάνωσης μιας ακολουθίας εκπαιδευτικής μπορούμε να φέρουμε μία συνεργασία για να έχουν όλοι κάποιο όφελος.

Υπάρχει μία δομή στην ακολουθία της εκπαίδευσης, είναι το στάδιο της ανακάλυψης, το στάδιο της κατάστασης και του προβλήματος, το στάδιο της τυποποίησης των γνώσεων προκειμένου οι μαθητές να κατανοήσουν ακριβώς τι ζητάμε απ' αυτούς, το στάδιο της εξάσκησης, μία διαμορφωτική αξιολόγηση, το στάδιο της διαφοροποίησης για να δώσουμε σε

όλους τους μαθητές τη δυνατότητα να προοδεύσουν και να προχωρήσουν και βεβαίως η τελική αξιολόγηση, δεν είναι κάτι το ιδιαίτερο αλλά είναι αυτό που βρίσκουμε στις δύο τακτικές προτάσεις. Οπότε λοιπόν όταν έχουμε μία διαφοροποιημένη τάξη όπου υπάρχουν μάλλον πολύ διαφορετικοί μαθητές, εκεί υπάρχει η εργασία σε ομάδα, είναι πολύ ενδιαφέρον για να δώσουμε τη δυνατότητα σε όλους τους μαθητές να κατανοήσουν, να συνειδητοποιήσουν ότι υπάρχουν μαθητές που απαντούν με διαφορετικό τρόπο απ' αυτούς σε ένα ερώτημα που έχει τεθεί.

Όταν απαντάμε με ένα συγκεκριμένο τρόπο και κατανοούμε, συνειδητοποιούμε ότι υπάρχει κάποιος άλλος συμμαθητής μας ο οποίος απάντησε με διαφορετικό τρόπο, τότε χρειάζεται να κάνουμε μία ενδοσκόπηση, να αναρωτηθούμε και υπάρχει μία γνωστική αντίδραση, για να δούμε αν εμείς απαντήσαμε με τον σωστό τρόπο. Οπότε υπάρχει μία αμφισβήτηση όσον αφορά αυτό που σκεφτήκαμε αρχικά.

Εδώ λοιπόν όταν προτείνουμε την εργασία σε ομάδα, ο καλύτερος τρόπος να σχηματίσουμε μία ομάδα είναι να μην υπάρχει μία διαφοροποίηση αλλά να είναι τυχαία η επιλογή, με κλήρωση π.χ. Και σε αυτό επηρεαστήκαμε πάρα πολύ από τον Κλεισθένη, ο οποίος στην ουσία έσωσε τη δημοκρατία εξηγώντας κάτι με αυτή τη σειρά, όσον αφορά τη δημοκρατία στην Αθήνα, ο οποίος είπε ότι αν εμείς οι Αθηναίοι δεν μπορούμε να επιλέξουμε τον δικό μας αρχηγό και αφήνουμε τον Θεό να το κάνει για μας, τότε πραγματικά υπάρχει πρόβλημα.

Ο καλύτερος τρόπος είναι να επιλέξουμε πρώτα απ' όλα τους μαθητές οι οποίοι θέλουν να αποτελέσουν μέλη της ομάδας αυτής, οπότε τους επιτρέπουμε να μπουν στην ομάδα και μετά συνεχίζουμε με μία κλήρωση. Άρα λοιπόν σε μία ομάδα κάποιων ατόμων πρώτα επιλέγουμε αυτούς που επιθυμούν να μπουν στην ομάδα και μετά τυχαία.

Μετά είναι το κομμάτι της αλληλοβοήθειας και της υποστήριξης. Είναι να προσπαθήσουμε να τους βοηθήσουμε όλους μέσα από βοήθεια, αλληλοβοήθεια, καθοδήγηση. Υπάρχουν εδώ, λοιπόν, τα πέντε σημεία μέσα στη συνεργασία της ομάδας: της βοήθειας, της αλληλοβοήθειας, όπου ένας μαθητής μπορεί να ζητήσει βοήθεια, να παράσχει βοήθεια, να βοηθηθεί μέσω ενός άλλου συμμαθητή του, την υποστήριξη λοιπόν, εργασία σε εργαστήριο,

οπότε μ' αυτό τον τρόπο όλοι οι μαθητές μπορούν να προχωρήσουν, τους δίνουμε, λοιπόν, τη δυνατότητα να χαράξουν τη δική τους διαδρομή.

Μέσα όμως από συζητήσεις με οικογένειες, συνειδητοποιήσαμε ότι δεν μπορούμε να το εξηγήσουμε μέσα από συζήτηση με τους γονείς, αλλά μέσα από συνεργασία των μαθητών μέσα σε ομάδες στην τάξη, όπου όταν οι μαθητές είναι ικανοποιημένοι μετά απ' αυτή τη συνεργασία, τότε θα πείσουν και τους γονείς τους. Όταν λοιπόν επιστρέψουν στο σπίτι έχοντας μείνει ικανοποιημένα και λέγοντας στους γονείς τι ωραία που πέρασαν και πόσα πολλά έμαθαν, τότε μόνο θα μπορέσουν να πείσουν τους γονείς.

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Με συγχωρείτε που επανέρχομαι σ' αυτό, αν όμως αυτό το σύστημα όπως το λέτε μπορεί να δουλέψει στο δημοτικό, στο γυμνάσιο και στο λύκειο που οι διαφορές έχουν μεγαλώσει και είναι πολύ πιο δύσκολο και ο καθηγητής έχει την υποχρέωση να κλείσει την ύλη του, το curriculum, το πρόγραμμα, εκεί οι πιέσεις από τη μεριά των γονιών είναι πολύ μεγαλύτερες. Εκεί ενδιαφέρονται, δεν έχουν καμία αντίρρηση να προχωρήσει όλη η τάξη, αλλά όχι σε βάρος του δικού τους παιδιού. Θέλουν το παιδί τους να προχωρήσει για να πάει στο πανεπιστήμιο.

S. CONNAC: Είχα την τύχη να συνεργαστώ με γυμνάσια και με διεθνή λύκεια, όπου εκεί είναι πολύ ακριβές οι σπουδές, όπου υπάρχει μεγάλη πίεση από τις οικογένειες, σε αυτά τα σχολικά ιδρύματα εκεί βρίσκουμε πραγματικά τις πιο προχωρημένες συνεργατικές παιδαγωγικές.

Όταν χρησιμοποιούμε παιδαγωγικές που περνάνε από τον εκπαιδευτικό, πραγματικά έχουμε πολύ φτωχά αποτελέσματα. Όταν όμως οι μαθητές μπορούν να χαράξουν τη δική τους διαδρομή και να προοδεύσουν, ο καλύτερος τρόπος είναι μέσω της συνεργασίας. Και σας θυμίζω ότι η συνεργασία είναι να δουλέψουν, να εργάζονται με τον εκπαιδευτικό, μόνοι ή με άλλους. Δεν υπάρχει καλύτερη μέθοδος για το σχολείο.

Στα γυμνάσια και στα λύκεια όπου υπάρχει εκπαιδευτική ύλη, θα ήθελα να πω ότι είναι ακόμη πιο εύκολο απ' ό,τι για τα δημοτικά, γιατί; Γιατί είναι πιο ώριμοι οι μαθητές και αντιλαμβάνονται πολύ πιο γρήγορα το συμφέρον που έχουν στο να εργάζονται μόνοι ή σε ομάδα. Εκεί στο δημοτικό έχουμε δυσκολίες να πείσουμε τα παιδιά τα οποία έχουν την ηλικία των 6 ή 8

ετών. Στα λύκεια και στα γυμνάσια είναι ακόμη πιο εύκολο, αλλά και πάλι είναι μέσω της συνεργατικής παιδαγωγικής.

Όταν λοιπόν εργαζόμαστε σε ομάδα, οι έφηβοι είναι πολύ ευχαριστημένοι να εργάζονται σε ομάδα όταν δεν είναι υποχρεωμένοι, οπότε όταν ο εκπαιδευτικός το προτείνει, υπάρχουν κάποιοι μαθητές οι οποίοι θα εργαστούν μόνοι τους, κάποιοι άλλοι που θα εργαστούν σε ομάδα, αλλά στο τέλος όλοι θα έχουν την ίδια αξιολόγηση. Αλλά χίλιες φορές είναι καλύτερο για έναν μαθητή να μαθαίνει μόνος του, χωρίς να συνεργάζεται, απ' ό,τι μαθητές οι οποίοι συνεργάζονται και δεν μαθαίνουν τίποτα.

Αυτή είναι η ανατροπή, λοιπόν, που γίνεται, είναι ότι δίνουμε όλες τις δυνατότητες, φυσικά και με εφήβους, σίγουρα θα υπάρχουν παιδαγωγικές πολύ πιο εμπλουτισμένες που θα ικανοποιήσουν ακόμη περισσότερο τους μαθητές, δεν ξέρω γιατί, δεν μπορώ να κατανοήσω τον λόγο, είναι προφανές για κάποιους εκπαιδευτικούς να υποχρεώνουν τους μαθητές να συνεργάζονται, αλλά κάθε φορά που το κάνουν αυτό δημιουργεί ένα μεγάλο πρόβλημα. Η συνεργασία είναι ένα μέσο μάθησης, αλλά είναι οι μαθητές αυτοί που επιλέγουν. Δεν είναι οι εκπαιδευτικοί. Οι εκπαιδευτικοί εξηγούν, καταρτίζουν τους μαθητές αλλά ποιος θα μάθει στο τέλος της ημέρας; Είναι οι μαθητές αυτοί που θα μάθουν.

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Είδα ήρθε και μια ερώτηση που αφορούσε τις ποινές. Ότι ο διευθυντής του σχολείου είναι παραδοσιακός και τάσσεται υπέρ των ποινών, αλλά ο δάσκαλος και η δασκάλα δεν το θέλει. Σε τάξεις που είναι στη λογική των τάξεων Φρενέ ας πούμε, που είναι καθαρό αυτό ή της θεσμικής παιδαγωγικής, που οι μαθητές και οι μαθήτριες έχουν θεσπίσει κάποιους κανόνες, η παραβίασή τους επιφέρει κάποιες, πρέπει να επιφέρει κάποιες συνέπειες, έτσι δεν είναι; Θέλετε να πείτε δυο λόγια;

Και, Sylvain, παρακαλώ, υπάρχει και κάτι ακόμα. Η αίσθηση των εκπαιδευτικών, των δασκάλων τουλάχιστον στο σχολείο είναι ότι πια δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα. Δεν μπορούμε ούτε να δείρουμε, να χτυπήσουμε, ούτε να τιμωρήσουμε, ούτε να στερήσουμε το διάλειμμα, ούτε..., δεν έχουμε όπλα στα χέρια μας απέναντι στις παραβιάσεις των κανόνων ας πούμε από τα παιδιά.

S. CONNAC: Στη συνεργατική παιδαγωγική υπάρχει μεγάλη εμπειρία όσον αφορά τα Συμβούλια Συνεργασίας, έχουν να κάνουν με τη θεσμική συνεργασία. Είναι το βασικό κλειδί της συνεργατικής τάξης. Εκεί λοιπόν πραγματικά σκεφτόμαστε τους κανόνες και τις ποινές. Για παράδειγμα υπάρχει ένας παιδαγωγός της συνεργασίας, ο Αλεξάντερ Νηλ όπου στα συνεργατικά συμβούλια γινόταν πραγματικά σαν ένα δικαστήριο για τα παιδιά όταν υπήρχε ένα πρόβλημα, τα ίδια τα παιδιά επέβαλαν τις ποινές.

Όσον αφορά, λοιπόν, τα συνεργατικά συμβούλια, συνειδητοποιήσαμε ότι είναι πολύ ενδιαφέρον να χτίσουμε, να θεσπίσουμε έναν Κανονισμό με τους μαθητές και σ' αυτόν τον Κανονισμό υπάρχουν τρεις κανόνες. Υπάρχουν οι νόμοι, οι κανόνες της ζωής και ο κώδικας της ευγένειας.

Νόμοι είναι οι νόμοι της ίδιας της τάξης και δεν μπορούν να έρχονται σε αντίθεση με τους νόμους του σχολείου ή της χώρας. Αν λοιπόν ένας διευθυντής σχολείου επιβάλλει έναν κανόνα δεν είναι η τάξη αυτή που θα μπορέσει να τον αλλάξει. Σίγουρα μπορεί να υπάρχουνε κάποιες δράσεις εντός του σχολείου αλλά ο νόμος της τάξης πραγματικά υποχρεούται να συνυπολογίζει το νόμο του σχολείου. Αν λοιπόν υπάρχει μία σχολική ποδιά ας το πούμε έτσι, μία στολή στο σχολείο, το Συμβούλιο της τάξης δεν μπορεί να αποφασίσει να καταργήσει τη στολή.

Για να το ομαδοποιήσουμε είναι ότι ο καθένας έχει δικαιώματα για το σώμα του: δεν χτυπάμε, για την καρδιά του: δεν κοροϊδεύουμε, για τα προσωπικά του αντικείμενα: δεν παίρνουμε τα προσωπικά αντικείμενα του άλλου χωρίς τη δική του άδεια. Αυτοί λοιπόν είναι οι νόμοι της τάξης.

Υπάρχει ο νόμος της ζωής, όσον αφορά το τι έχουμε ανάγκη για να ζούμε μαζί με τους άλλους, πού μπορούμε να τρώμε, πού μπορούμε να πίνουμε, πότε μπορούμε να μιλάμε, σε ποιους χώρους, δηλαδή. Είναι κάτι το δυναμικό. Οι νόμοι δεν αλλάζουν, γιατί αυτοί διασφαλίζουν την ασφάλεια, αλλά οι κανόνες για τη ζωή αλλάζουν. Όταν λοιπόν αυτοί οι κανόνες και οι νόμοι δεν γίνονται σεβαστοί, τότε βέβαια μπορούν να υπάρχουν ποινές.

Υπάρχει ο κώδικας της ευγένειας. Ό,τι είναι προφανές για εμάς, τα παιδιά, δεν είναι ίσως προφανές για τους μεγάλους, οπότε θα πρέπει να γίνει μία καταγραφή για να μπορούν όλοι να σέβονται αυτό τον κώδικα, όπου

εκεί θα μιλάμε για τον σεβασμό, για τους χαιρετισμούς: καλημέρα, καλησπέρα, αντίο, οπότε είναι ένας συνδυασμός νόμων, κανονισμών και κώδικα ευγένειας και μιλάμε για αυτά.

Οπότε όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα, όσον αφορά τις ποινές, στη συνεργατική παιδαγωγική αποφεύγουμε τις ποινές και δίνουμε μεγάλη σημασία στις κυρώσεις. Τι είναι η ποινή; Θεωρούμε ότι ένα παιδί το οποίο δεν συμπεριφέρθηκε με σωστό τρόπο και θεωρούμε ότι έχει το διάβολο μέσα του, οπότε για να βγάλουμε το διάβολο από μέσα του θα το κάνουμε να υποφέρει. Αυτές είναι έννοιες του μεσαίωνα και μέθοδοι του μεσαίωνα που βασίζονται στη διαφορά μεταξύ καλού και κακού. Που προσπαθούμε να κάνουμε κάθαρση του σώματος μέσα από την ποινή. Αλλά το πρόβλημα είναι ότι ένα παιδί που θα δεχθεί μια ποινή θα θελήσει να εκδικηθεί, οπότε εκεί δεν έχουμε επίλυση του προβλήματος.

Η αρχή της κύρωσης είναι να έχουμε μία μεταβολή της συμπεριφοράς, να συνειδητοποιήσει το λάθος του και τις περισσότερες φορές οι κυρώσεις έχουν να κάνουν με το να αποτρέπουμε, να αφαιρούμε το δικαίωμα από ένα παιδί να κάνει κάτι. Για παράδειγμα έκανα κούνια πάνω στην καρέκλα, οπότε δεν έχω το δικαίωμα να χρησιμοποιήσω την καρέκλα. Κορόιδεψα ένα συμμαθητή μου, οπότε χάνω τη σειρά μου, πάω τελευταίος για να μπορέσω να πάρω κάτι.

Αυτό, λοιπόν, είναι μία στέρηση ενός δικαιώματος ή στέρηση κάποιου αντικειμένου το οποίο χρησιμοποιήσαμε χωρίς να σκεφτούμε τους άλλους. Οπότε αυτό είναι πολύ πιο παιδαγωγικό, το να επιβάλλεις κάποια κύρωση απ' ό,τι μία ποινή, είναι ο ενήλικας ο οποίος όμως θα επιβάλλει αυτή την κύρωση και θα την αποφασίσει και είναι κάτι το οποίο συζητείται και αποφασίζεται.

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Συγνώμη που παίρνω πάλι τον λόγο, οι συνεργατικές παιδαγωγικές σημαίνουν οπωσδήποτε συμβούλιο. Συμβούλιο τάξης.

S. CONNAC: Θα έλεγα ότι το συμβούλιο της τάξης είναι ενδιαφέρον για όλα τα μέρη, για το περιβάλλον του σχολείου, για το έργο, για τον κανονισμό της τάξης, αλλά μπορούμε να εφαρμόσουμε μία συνεργατική τάξη χωρίς συμβούλιο, με αλληλοβοήθεια και καθοδήγηση.

Υπάρχουν κάποιες μορφές που προσανατολίζονται περισσότερο στις σχέσεις; Υπάρχουν και άλλες μορφές συνεργασίας οι οποίες προσανατολίζονται στη μάθηση, οπότε μπορούμε με βάση την εμπειρία μου να συνδυάσουμε και τα δύο και δεν έχει σημασία από πού θα ξεκινήσουμε.

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Και μία τελευταία ερώτηση. Η συνεργασία είναι το εργαλείο για να πετύχεις τη μάθηση. Όπως το εκθέσατε. Αλλά και η συνεργασία μαθαίνεται. Με ποιον τρόπο μπορούμε να μάθουμε τη συνεργασία για να την χρησιμοποιήσουμε;

S. CONNAC: Υπάρχει κάποια διαμάχη, κάποιοι λένε ότι η συνεργασία μαθαίνεται μέσω της συνεργασίας, είναι λοιπόν η παιδαγωγική Φρενέ, και υπάρχουν κάποιοι που λένε ότι η συνεργασία δεν μαθαίνεται με φυσικό τρόπο, θα πρέπει να υπάρχει και μία κατάρτιση των μαθητών, γιατί αυτό τους επιτρέπει να προχωρήσουν πιο γρήγορα.

Θα πρέπει, λοιπόν, να μάθουμε τη διαφορά που υπάρχει όσον αφορά στην κυριαρχία και στην υποταγή. Οπότε η πλειοψηφία που επηρεάζονται περισσότερο από τους ηγέτες, αυτοί που επηρεάζονται περισσότερο από τους ηγέτες οι οποίοι επιβάλλουν στην ουσία το νόμο τους στους υπόλοιπους. Υπάρχουν, λοιπόν, και άλλοι τρόποι οι οποίοι μέσω της παρέμβασης των ενηλίκων να καταπολεμήσουν την κυριαρχία.

Οπότε θα έλεγα ότι η συνεργασία έχει να κάνει με την πρωτοβουλία των μαθητών αλλά στην αρχή της χρονιάς θα πρέπει οπωσδήποτε να περάσουμε μία με δύο ώρες με τους μαθητές για να τους καταρτίσουμε για τον τρόπο με τον οποίον θα επιτύχουμε αυτή τη συνεργασία προκειμένου να τους διευκολύνουμε στη μάθηση.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ): Χάρη, θες να πάω εγώ σε κάποια ερωτήματα;

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Ναι, Θανάση, τα κοιτάω και εγώ τώρα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ): Ναι. Υπάρχει μια ομάδα ερωτημάτων η οποία έχει να κάνει με τον καθοδηγητή στην ομάδα, το ρόλο του καθοδηγητή, δηλαδή όταν ορίσουμε καθοδηγητή στην ομάδα και αυτόν που ζητά βοήθεια δεν διαφοροποιούμε τους μαθητές; Είναι το ερώτημα.

Και τους ορίζουμε απ' την αρχή της χρονιάς (:), τα παιδιά αλλάζουν; Μήπως βάζουμε ταμπέλες στους μαθητές μας έτσι; Είναι ένα

ερώτημα. Λοιπόν, και λέει πώς ο εκπαιδευτικός και ο μαθητής θα μπορέσουν να ενισχύσουν για να βελτιώσουν τον καθοδηγητικό τους ρόλο και ποια είναι τα θετικά οφέλη που προκύπτουν για τους μαθητές τόσο στο σχολείο, όσο και στην εξωσχολική τους ζωή, όταν αναλαμβάνουν ρόλο καθοδηγητή. Δεν θα μπορούσαν να είναι όλοι οι μαθητές σε διαφορετικές καταστάσεις.

S. CONNAC: Κοιτάξτε, στο κομμάτι της καθοδήγησης όλοι - μα όλοι οι μαθητές γίνονται καθοδηγητές εν δυνάμει. Δηλαδή μπορούν και να μάθουν οι ίδιοι και να εκπαιδεύσουν και τους άλλους.

Δεν μιλάμε, δεν είναι ουσιαστικά ο μαθητής, δεν γίνεται δάσκαλος, δεν γίνεται ειδικός. Ο καθοδηγητής είναι ουσιαστικά όταν υπάρχει ένα κενό γνώσης που θα βοηθήσει ξαναλέω τον μαθητή να ξεμπλοκάρει. Όλοι εν δυνάμει μπορούν να μάθουν κάτι σε κάποιον άλλον μαθητή. Όλοι οι μαθητές ξαναλέω πρέπει να καταλάβουν ότι μπορούν εν δυνάμει να γίνουν καθοδηγητές. Να γίνουνε μέλη, αυτό που λέω εγώ στα γαλλικά tutorat. Κάτι το οποίο δεν το έδωσα στον αέρα, να σας το δείξω τώρα.

Κοιτάξτε, τι κάνω στην τάξη. Εδώ είναι κάποια εργαλεία τα οποία χρησιμοποιούμε και εφαρμόζονται για να στήσουμε αυτή την καθοδήγηση. Εδώ είναι ένα τετράεδρο, εδώ είναι ένα προσωρινό μανταλάκι, και εδώ είναι σαν ένα διαβατήριο. Λοιπόν, το τετράεδρο πώς λειτουργεί; Θα σας δείξω αμέσως. Υπάρχουν 4 γωνίες: κίτρινη, κόκκινη, μπλε και πράσινη. Κάθε ένας μαθητής έχει το τετράεδρό του. Και αναλόγως του χρώματος που βάζει στην κορυφή αυτό συνδυάζεται με μία πληροφορία. Κίτρινο σημαίνει ζητάω βοήθεια, κόκκινο σημαίνει ζητάω άμεσα βοήθεια, πράσινο σημαίνει όλα πάνε καλά, μπλε σημαίνει θέλω να δουλέψω μόνος μου.

Συνεπώς όταν ένας μαθητής βρίσκεται στην κίτρινη κορυφή υπάρχει ένας συμμαθητής του που θα μπορέσει να σηκωθεί και να πάει να τον βοηθήσει. Όταν είναι στο κόκκινο συνήθως είναι ένας καθηγητής που θα βοηθήσει. Το τετράεδρο, λοιπόν, δίνει τη δυνατότητα σε όλους τους μαθητές και να βοηθήσουν αλλά και να βοηθηθούν.

Αντίστοιχα, λοιπόν, με το μανταλάκι. Κάθε μαθητής έχει το μανταλάκι του και βεβαίως μπορεί ένας άλλος μαθητής να πάει να το βάλει το μανταλάκι στη μπλουζα του, στο πουκάμισό του, και τότε καταλαβαίνει ότι ένας μαθητής χρειάζεται βοήθεια και ουσιαστικά θα δει σε ποιον θα αποταθεί

για να πάρει τη βοήθεια που επιθυμεί. Με το μανταλάκι. Και εκεί πια ο μαθητής γίνεται καθοδηγητής.

Άρα ξαναλέω, όλοι οι μαθητές μπορούν να γίνουν και καθοδηγητές αλλά και να καθοδηγηθούν. Επιλέγουν σε ποιον θα ζητήσουν, για παράδειγμα, βοήθεια.

Αν λοιπόν αυτό ως διαδικασία αντιληφθεί ο δάσκαλος ότι υπάρχουν κάποιοι μαθητές οι οποίοι πάντοτε είναι καθοδηγητές και κάποιοι άλλοι πάντοτε ζητούν καθοδήγηση, και θα πρέπει να βάλει κάποια συνεργατικά παιχνίδια για να τους θυμίσει ότι η αρχή της καθοδήγησης είναι ότι όλοι πρέπει και μπορούν να βοηθήσουν τον άλλον. Όχι απλά ότι χωρίζουμε την τάξη σε καθοδηγητές και λήπτες της καθοδήγησης ή της βοήθειας αν θέλετε. Δεν ξέρω αν τώρα έγινε κατανοητό ακόμα καλύτερα.

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Ήρθε και κάποιο σχόλιο που λέει ότι αν σχετίζονται και οι συνεργατικές παιδαγωγικές με την κριτική παιδαγωγική. Το να θες να αλλάξεις, να αναρωτηθείς για την τάξη σου, για το σχολείο σου, για τον μικρόκοσμό σου, για την κοινωνία, προσπαθώντας να την αλλάξεις. Ότι ακουμπάνε οι συνεργατικές παιδαγωγικές στην κριτική παιδαγωγική και τον Φρέιρε.

S. CONNAC: Ναι, ναι, ακριβώς αυτό που μόλις είπες, αγαπητέ Χάρη. Είναι μέλος της Φρενέ παιδαγωγικής που θέλει την κριτική σκέψη. Δηλαδή πίσω από τη σχέση με την εργασία, πίσω από τη σχέση με την ίδια τη γνώση, υπάρχει και μία πολιτική διεργασία όπου ουσιαστικά θέλουμε να βοηθήσουμε την ανάταση σε κάθε επίπεδο του μαθητή. Να μπορέσει να γίνει σ' αυτό κυρίαρχος ο μαθητής.

Εγώ θέλω να δείξω πώς μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τη συνεργασία για να μάθουν οι μαθητές. Γιατί αν μάθουν όλοι και μπορέσει να προοδεύσει μια τάξη τότε όλοι θα είμαστε χαρούμενοι και δεν θα υπάρχει ένα αίσθημα νικητή και ηττημένου εντός της τάξης. Και νομίζω αυτό είναι και η εκπαίδευση θα οδηγήσει στη δημιουργία πραγματικά ώριμων και ικανών πολιτών.

Γι' αυτό το λόγο πολλές φορές είμαι πολύ προσεκτικός με τις όποιες πολιτικές πολλές φορές σχετίζονται με την παιδαγωγική.

Σε κάθε περίπτωση, λοιπόν, θα πω ότι στην παιδαγωγική Φρενέ αυτό είναι πολύ σημαντικό, δηλαδή η πολιτική διάσταση, όμως στη συνεργατική διαδικασία δεν είναι τόσο αυτό πρωτεύον.

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Να πω κάτι ακόμα. Μια και είμαστε εδώ στο πλαίσιο μιας εκδήλωσης που την οργάνωσε η Διδασκαλική Ομοσπονδία της Ελλάδας, η οποία βρίσκεται σε μια αντίθεση με την κυβερνητική πολιτική που εμείς θεωρούμε, οι εκπαιδευτικοί, ότι πλήττει το δημόσιο σχολείο. Είναι προφανές ότι η εκπαίδευση δεν λειτουργεί σε κενό, λειτουργεί μέσα σε κάποιο πλαίσιο. Μια εκπαιδευτική πολιτική. Επομένως έχει κάποια αξία το σύνθημα των κινημάτων των Γαλλικών που και εδώ το κίνημα Φρενέ το ενστερνίζεται στην Ελλάδα που λέει ότι αλλάζω την κοινωνία, αλλάζω το πλαίσιο, για να αλλάξω το σχολείο. Και αλλάζω και το σχολείο για να αλλάξω την κοινωνία. Θέλετε να το σχολιάσετε;

S. CONNAC: Θυμάμαι μια φράση του Ονφί ο οποίος είχα κριτικάρει τους επαναστάτες, τους Ντι Σεπτέρ που μιλούσαν για μία πολιτική επανάσταση, χρησιμοποιώντας όμως παραδοσιακές παιδαγωγικές. Θα ήθελα, λοιπόν, να πω ότι όταν και αν φτάσουμε ως εκπαιδευτές να δημιουργήσουμε μία παιδαγωγική όπου θα μπορέσουμε να χρησιμοποιήσουμε πια την ετερότητα, τη διαφορετικότητα ως ένα εργαλείο το οποίο θα μας βοηθήσει, τότε θα πετύχουμε, άρα θέλουμε μία επανάσταση που θα δομήσει κάτι καινούργιο και όχι θα καταστρέψει. Και αυτό είναι νομίζω σημαντικό.

Είναι σημαντικό γιατί πολύ απλά δεν υπάρχει. Στη Γαλλία δεν υπάρχει κυρίως στο δημόσιο σχολείο κάτι τέτοιο. Συνεπώς, εάν οι δάσκαλοι που είναι οι δρώντες, οι φορείς της δημόσιας εκπαίδευσης, καταφέρουν να δημιουργήσουνε συνεργατικές παιδαγωγικές που θα ενθαρρύνουν και θα βοηθήσουν όλους τους μαθητές, τότε θα έχουν όντως αντίκρισμα στην κοινωνία. Και οι δάσκαλοι.

Όταν είμαστε δάσκαλοι, όταν είμαστε ερευνητές, δεν έχουμε πολλές φορές τα εργαλεία στα χέρια μας να αλλάξουμε τις πολιτικές. Αλλά όταν είμαστε δάσκαλοι έχουμε τη δυνατότητα να βοηθήσουμε τους μαθητές να μάθουν μέσω του δημοσίου σχολείου και για εμένα αυτό θα πρέπει να κάνουμε. Να δημιουργήσουμε μια παιδαγωγική ξαναλέω όπου ουσιαστικά στο δημόσιο σχολείο ναι, θα προκρίνεται το άρτιο.

Θα έχουν όλοι οι μαθητές τη δυνατότητα να πετύχουν πράγματα εντός και εκτός σχολικού πλαισίου. Και νομίζω ότι η πολιτική διαβούλευση και όλη αυτή η διαμάχη που υπάρχει στη δημόσια πολιτική υπάρχει και στη Γαλλία. Αλλά ξαναλέω θα πρέπει πάντως να έχουμε στο επίκεντρο τα παιδιά.

Να κάνετε την επανάσταση στους δρόμους για να αλλάξει το σχολείο; Δεν έχει λειτουργήσει, παιδιά, ποτέ. Ας είμαστε ειλικρινείς. Η επανάσταση δεν γίνεται πια στους δρόμους. Πρέπει να γίνει μέσα στο σχολείο, μέσα από την εκπαίδευση.

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Μην το θέτετε στους δρόμους, αλλά υπάρχει μια πολιτική παντού σε όλο τον κόσμο. Εξαρτάται ποια πολιτική είναι. Αν βάζει τα δημόσια σχολεία σε ανταγωνισμό. Αν μειώνει τη χρηματοδότηση των δημόσιων σχολείων. Αν βάζει τα vouchers, τα κουπόνια, ώστε θεωρητικά ο γονιός να διαλέγει. Όλα αυτά είναι μια εκπαιδευτική πολιτική που μπορεί να ενισχύσει το δημόσιο σχολείο ή να το υπονομεύσει. Οι εκπαιδευτικοί δεν πρέπει να έχουν άποψη γι' αυτό και να μάχονται για μια άλλη πολιτική (;), είτε συμφωνούν - είτε διαφωνούν, εξαρτάται πώς το βλέπει ο καθένας.

S. CONNAC: Κοιτάξτε, όταν βλέπουμε τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων PISA βλέπουμε ότι αυτό το οποίο θα επέτρεπε σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα να πετύχει είναι κάτι αρκετά ταπεινό στην Παιδαγωγική θα έλεγα και θα έλεγα για παράδειγμα να παλέψουμε κατά της διαδικασίας της αίσθησης της αναποτελεσματικότητας.

Να δημιουργήσουμε για παράδειγμα Παιδαγωγικές όπου κανένας μαθητής δεν θα αποθαρρύνεται. Και αυτό σε μερικά χρόνια είναι βέβαιο ότι θα γίνουν οι πρώτοι στα αποτελέσματα των αξιολογήσεων PISA. Υπάρχουν συγκρίσεις διάφορων τεστ όμως θεωρώ ότι είναι αρκετά εύκολο να ξέρουμε τι πρέπει να κάνουμε και νομίζω ότι αυτό που είναι δύσκολο είναι να δούμε πώς θα δημιουργήσουμε μία συλλογικότητα δασκάλων δημοσίων σχολείων για να πετύχουν πράγματα. Αυτό είναι αρκετά περίπλοκο και δεν ξέρω πώς θα γίνει. Όμως όσον αφορά τις παιδαγωγικές πρακτικές θα πω και θέλω να κλείσω μ' αυτό, αν οι μαθητές θέλουν να μάθουν, κάνουν προσπάθειες να μάθουν και αν η τάξη γίνεται μία κοινότητα μάθησης, τότε σίγουρα θα σας πω χωρίς καμία αμφιβολία ότι τα αποτελέσματα των αξιολογήσεων PISA θα είναι πολύ πιο θετικά και πολύ καλύτερα.

Για μένα η δυσκολία είναι για το πώς θα μπορέσουμε να κάνουμε τους δασκάλους να μπουόνε σε μία διαδικασία αλλαγής της παιδαγωγικής τους. Δεν ξέρω όμως πώς θα γίνει, ειλικρινά γιατί δεν είναι το δικό μου επάγγελμα αυτό το καθεαυτό. Ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ): Τώρα βέβαια με το κομμάτι της αναφοράς του PISA έχουμε μια άλλη..., ανοίγει μια άλλη συζήτηση, για το κατά πόσον..., υπάρχουν εδώ άλλες εκτιμήσεις και άλλη εκτίμηση του συνδικάτου σχετικά με τη χρησιμότητα των εξετάσεων αυτών, και πώς αποτυπώνουν πραγματικά τη δουλειά που γίνεται μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα, το ερώτημα πάντως αν συνοψίσω και αυτά που είπε και ο Χάρης είναι όχι μόνο το να αλλάξουν τις πρακτικές τους οι εκπαιδευτικοί, αλλά να τους αφήσουν να τις αλλάξουν σε ένα πιο παιδαγωγικό προσανατολισμό, γιατί αυτό που περιγράφηκε από πάρα πολλά ερωτήματα είναι ότι αυτό που είναι κυρίως στο σχολείο μας σήμερα είναι ο ανταγωνισμός και όχι η δυνατότητα και η ενθάρρυνση της συνεργασίας. Και αυτό γίνεται από το κεντρικό εκπαιδευτικό σύστημα. Αυτό τέθηκε και από πάρα πολλά ερωτήματα που υπάρχουν μέσα και υπάρχει και ως ερώτημα διατυπωμένο, πώς οι συνεργατικές μορφές διδασκαλίας μπορούν να αναπτυχθούν μέσα σε ένα καθοδηγούμενο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Είναι βασικό ερώτημα που μπήκε στη διάρκεια της συζήτησης. Δεν ξέρω, Χάρη...

S. CONNAC: Κοιτάξτε, εγώ έφερα το παράδειγμα των αθλητών υψηλού επιπέδου. Οι αθλητές αυτοί ουσιαστικά έχουν ως επάγγελμα τον ανταγωνισμό. Αυτό που κάνουν 90% των στιγμών τους είναι η συνεργασία τελικά. Πώς μεταφράζεται αυτό για τα σχολεία τα οποία πολλές φορές ανταγωνίζεται το ένα το άλλο; Ο καλύτερος τρόπος για να μπορέσουν αυτά τα σχολεία να έχουν καλύτερα αποτελέσματα είναι να αρχίσουν να συνεργάζονται. Και όταν υπάρχει συνεργασία προς όφελος των μαθητών θα υπάρχει συνεργασία και μεταξύ των ενηλίκων και αυτό θα είναι ένα σχολείο το οποίο θα έχει εξαιρετικά αποτελέσματα, αλλά το πιο σημαντικό δεν είναι είσαι καλύτερος από τους άλλους, το πιο σημαντικό είναι μέσω αυτής της διαδικασίας να αλλάξεις τις μεθόδους τις παιδαγωγικές. Για να μπορέσεις να βοηθήσεις και τα παιδιά όταν θα περνάν τις εξετάσεις.

Και τα παιδιά θα γίνουν καλύτερα γιατί θα είναι μαθητές που θα έχουν μάθει να μαθαίνουν διαρκώς. Νομίζω ότι ο ανταγωνισμός δεν είναι..., η

ανταγωνιστικότητα δεν είναι ανταγωνισμός. Και το διακύβευμα για τα παιδιά είναι το ίδιο και το διακύβευμα για τους δασκάλους. Συγκρίσεις υπάρχουν μεταξύ ομάδων, πάντοτε και αυτό δεν είναι απαραίτητως κακό. Αυτό θα δώσει τη δυνατότητα στον κάθε έναν από εμάς να δει τι ακριβώς κάνει, να αλλάξει πράγματα, να τα ξανασκεφτεί, για να γίνει στο τέλος της ημέρας πιο χαρούμενος με τα επιτεύγματά του. Πιο περήφανος γι' αυτά που έχει κάνει.

Για να το πω διαφορετικά, το πιο σημαντικό είναι να ξέρει κανείς τι γίνεται μέσα στην τάξη του. Δεν είναι τι συμβαίνει σε επίπεδο, παιδιά, πολιτικής. Εάν μπορέσουμε να επιλύσουμε τα προβλήματα εντός της τάξης, τότε θα έχουμε αρκετά στοιχεία ικανοποίησης από τα παιδιά για να μπορέσουμε να βοηθηθούμε ακόμα περισσότερο.

X. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Connac, η συνεργατική κουλτούρα είναι κάτι που χτίζεται. Και στο επίπεδο της τάξης και στο επίπεδο των εκπαιδευτικών. Εάν δεν υπάρχει η σταθερότητα του διδακτικού προσωπικού και κάθε χρόνο αλλάζουν οι εκπαιδευτικοί και είσαι σε άλλο σχολείο, είναι δυνατόν να υπάρξει η συνεργατική κουλτούρα;

S. CONNAC: Κοιτάζτε, για μένα η συνεργασία μεταξύ καθηγητών, δασκάλων είναι πιο σημαντική αλλά, επίσης, θα σας πω ότι βλέπω πολλούς δασκάλους στη Γαλλία οι οποίοι είναι μόνοι τους, σε μικρές ομάδες και δημιουργούν δικές τους εργατικές ομάδες. Αλλά όταν είναι σε οντότητες όπως η δική σας, όπου υπάρχει η βοήθεια, όπου υπάρχει η εκπαίδευση, όπου ακούγονται μέσω παιδαγωγικών που θα τους βοηθήσουν πραγματικά να δουλέψουν όταν και μετά θα είναι μόνοι τους ή θα είναι από το ένα σχολείο στο άλλο. Άρα λοιπόν η συνεργασία μεταξύ ενηλίκων θεωρώ ότι είναι πιο σημαντική, αλλά ακόμη πιο σημαντική είναι η συνεργασία μεταξύ των μαθητών.

Αυτό που λοιπόν πρέπει να κάνετε εσείς ως δάσκαλοι είναι να δημιουργούνε χώροι ανταλλαγής εκπαίδευσης, γνώσεων, έτσι ώστε ο καθένας να νιώσει πιο άνετα να ασκήσει το επάγγελμά του, το επάγγελμα του δασκάλου. Γιατί πολλές φορές δεν γίνεται αυτό στις ομάδες.

Νομίζω αυτό είναι και η δύναμη ενός συνδικάτου, μίας Ομοσπονδίας. Μέσω της Ομοσπονδίας λοιπόν μπορούμε να πετύχουμε πράγματα. Και νομίζω ότι θα μπορούσαμε να ακούσουμε τι θέλει ο άλλος να πετύχει.

Στη Γαλλία, μία απ' τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε είναι ότι οι συλλογικότητες είναι όλο και λιγότερες στη Γαλλία. Δεν έχουμε, δηλαδή, Ομοσπονδίες πολλές φορές όπως τη δική σας, αλλά δίνοντας την απαραίτητη βαρύτητα σ' αυτές τις οντότητες, σαν τις δικές σας, τότε πραγματικά περισσότεροι άνθρωποι μπορούν να πετύχουν πράγματα, να μην νιώθουν μόνοι τους και να ανταπεξέρχονται σε προβλήματα και καταστάσεις.

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Θανάση, μου επιτρέπεις να πω κάτι ακόμα; Κοιτάξτε, καταλαβαίνω πάρα πολύ καλά την αξία όλων των συνεργατικών παιδαγωγικών τις οποίες μας παραθέσατε και ότι υπάρχει κάτι πολύ σπουδαίο που εξαρτάται από μένα. Τι μπορώ να κάνω εγώ, αν ξέρω, αν πατάω στα πόδια μου, αν μπορώ να δουλέψω μέσα στην τάξη μου, με τα παιδιά που έχω. Αυτό είναι ξεκάθαρο.

Αλλά υπάρχει και ένα άλλο επίπεδο που θέλω να σας θέσω και που είναι το εξής: ότι χρειάζεται να έχουμε εκπαιδευτικούς, εκπαιδευτικούς που να είναι αμειβόμενοι αξιοπρεπώς, που να έχουνε μια πολύ καλή κατάρτιση και στις βασικές τους σπουδές και στη δια βίου εκπαίδευση και που να αισθάνονται ελεύθεροι και χωρίς φόβο, χωρίς την αξιολόγηση τη σκληρή πάνω από το κεφάλι τους, για να μπορέσουν να δουλέψουν.

Σας περιγράφω λίγο-πολύ κάποια από τα συστατικά που στην εκπαίδευση στη Φιλανδία απέδωσαν εξαιρετικούς καρπούς. Αυτές οι προϋποθέσεις αν δεν υπάρχουν δεν θα έπρεπε οι εκπαιδευτικοί, τα κινήματα των εκπαιδευτικών να τις διεκδικήσουν; Δηλαδή μια καλή κατάρτιση, όλα αυτά που λέτε ας πούμε και που είναι πάρα πολύ σπουδαία, θα έπρεπε να είναι κομμάτι της βασικής μας εκπαίδευσης. Να είναι εργαλεία στα χέρια μου, που δεν τα έχω. Ποιος θα έπρεπε να τα παρέχει; Δεν είναι υποχρέωση του κράτους, της πολιτείας; Δεν πρέπει να το διεκδικήσω;

S. CONNAC: Συμφωνώ μ' αυτό που λέτε, αυτό είναι μία πολιτική μάχη. Είναι ευθύνη του πολιτικού να αντιληφθεί τι ακριβώς συμβαίνει και πώς μπορεί να πετύχει πράγματα.

Ένας δάσκαλος μέσα στην τάξη έχει ένα συγκεκριμένο ρόλο. Όλα τα υπόλοιπα είναι ευθύνη, ξαναλέω, των πολιτικών. Αν υπάρχουν πολιτικές που δεν βλέπουν τη σημασία που πρέπει να δοθεί στην εκπαίδευση, τότε θα πρέπει και οι ίδιοι μετά να απαντήσουν στον κάθε

άνθρωπο με τις συνέπειες που θα προκύψουν. Σε κάθε περίπτωση ξαναλέω θα πρέπει να προσπαθήσουμε να βάλουμε τα πράγματα στη θέση τους και να βοηθήσουμε τα παιδιά έτσι ώστε να νιώσουν ασφαλή και να φύγουν από την τάξη έχοντας μάθει πράγματα.

Νομίζω ότι είναι αυτό είναι ξεκάθαρο. Θα πρέπει οπωσδήποτε να ξέρουν τι πρέπει να κάνουν. Θα πρέπει να νιώθουν ότι αναγνωρίζεται η προσπάθειά τους, αλλά ξαναλέω δεν είναι η δουλειά του δασκάλου να αλλάξει αυτή την πραγματικότητα, αν θέλετε, την πολιτική πραγματικότητα εννοώ, δυστυχώς. Είναι μία πολιτική μάχη. Δεν είναι μια παιδαγωγική μάχη.

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Είμαστε δάσκαλοι αλλά είμαστε και πολίτες.

S. CONNAC: Ναι, ναι, εντάξει, αυτό το καταλαβαίνω μεν αλλά πολίτες είμαστε όλο το 24ωρο.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ): Να πω εγώ...

S. CONNAC: Δεν ξέρω για παράδειγμα, γνωρίζετε, μισό λεπτό να σας δείξω κάτι, μία εικόνα που είναι πραγματικά αντιπροσωπευτική αυτού που συζητάμε, αυτού που εσείς περιγράφετε μάλιστα, μισό λεπτό, δεν την βρίσκω. Νόμιζα ότι την είχα στα χέρια μου, δεν την βρίσκω. Μισό λεπτό, τη βρήκα.

Μισό λεπτό να διαμοιραστώ την εικόνα μαζί σας. Να, η εικόνα με τα ψάρια. Θα ήθελα, λοιπόν, να πω ότι είναι η ευθύνη των συλλογικοτήτων που θα μπορέσουν να βοηθήσουν όλους τους άλλους να πετύχουν πράγματα. Να ασκήσουν τις απαραίτητες πιέσεις εννοώ για τους άλλους.

Ξαναλέω χρειάζεται η βοήθεια όλων σ' αυτή τη διαδικασία, για να μπορέσουμε να δώσουμε σε όλους αυτό που χρειάζεται για να πετύχουν. Όμως αυτή η εικόνα θεωρώ ότι είναι σημαντική, είναι μία πολιτική δράση που θα βοηθήσει τις συλλογικότητες.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ): Αυτή η εικόνα και όσα είπατε σίγουρα είναι μια πραγματικότητα όπως την περιγράφετε που θα βοηθήσει τις συλλογικότητες, να πω ότι μακάρι ως συλλογικότητα ως ΔΟΕ να είχαμε τη δύναμη να μπορέσουμε να αλλάξουμε συνολικά την πολιτική που εφαρμόζεται στην παιδεία, αυτό προσπαθούμε μέσα απ' αυτές τις εκδηλώσεις και πιστέψτε με δεν είναι τώρα επειδή κάνατε μια σύγκριση με τις γαλλικές συλλογικότητες, δεν είναι τόσο αυτονόητα μεγάλη η γκάμα των δυνατοτήτων που έχουμε, αλλά το προσπαθούμε με τις μικρές μας δυνάμεις και με έναν κλάδο που

συμπαραστέκεται και ακολουθεί πολύ δυναμικά σε όλες τις δράσεις της Ομοσπονδίας.

Επειδή υπάρχουν όμως πολλά ερωτήματα τα οποία δυστυχώς δεν μπορέσαμε να προλάβουμε, η συζήτηση ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και δεν μπορέσαμε να τα καλύψουμε όλα, δεν ξέρω αν θα μπορούσαμε να σας στείλουμε σε μια μορφή γραπτών ερωτημάτων και να έχουμε κάποιες απαντήσεις, για να μην μείνουν με το ανικανοποίητο οι συνάδελφοι, οι οποίοι παρακολούθησαν και έθεσαν πολύ σημαντικά ερωτήματα. Είναι δηλαδή 5-6 ερωτήματα ακόμη και δυστυχώς δεν έχουμε τον χρόνο, γιατί και οι μεταφραστές μας δεν έχουν άλλο χρόνο στη διάθεσή τους. Αν θα μπορούσαμε να έχουμε μια τέτοιου είδους επικοινωνία στη συνέχεια, ολοκληρώνοντας αυτή τη σπουδαία επικοινωνία που θεωρώ ότι είχαμε σήμερα και σας ευχαριστούμε πάρα πολύ.

Εγώ θέλω να ευχαριστήσω και τον κ. Connac και τον Χάρη τον Παπαδόπουλο. Κύριε Connac, πραγματικά νομίζω ότι δώσατε μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα παρουσία σήμερα και αυτό αποτυπώνεται και στα πολλά ερωτήματα και στο μεγάλο αριθμό σε παρακολούθηση που είχαμε μέχρι και τώρα ακόμα.

S. CONNAC: Εγώ θα ήθελα να σας ευχαριστήσω που με προσκαλέσατε, που με ακούσατε, σας ευχαριστώ πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ): Χάρη.

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Τίποτα, ευχαριστούμε πάρα πολύ όλους και είπα άλλη μια φορά και απ' την αρχή, μπράβο στη Διδασκαλική Ομοσπονδία για όλα όσα κάνει και για όλα όσα μας προσφέρει. Και χίλια ευχαριστώ στον Sylvain Connac, ελπίζω να έχουμε και άλλη συνεργασία, κείμενά του και εργαλεία απ' αυτά που μας παρουσίασε θα τα μεταφράσουμε και θα τα αξιοποιήσουμε στην Ελλάδα και θα στείλουμε γραπτώς τα ερωτήματα, όπως είπε ο Θανάσης, για να έχουμε κάποια σχόλια από τη μεριά του. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ): Ευχαριστούμε πολύ. Καλό βράδυ.

Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Καλό βράδυ.

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ